

Biblicum

- tidskrift för biblisk tro och forskning

Nr 3 2006 Årg. 70

INNEHÅLL

Redaktionellt. Alvar Svenson	97
Om offer - vårt offer. Stefan Hedkvist.....	101
Utläggning av Jesaja 53. Seth Erlandsson.....	110
Inledning till Bibeln – del 19. Pastoralbreven. John Vogt.....	121
<i>Utblick över samtiden</i>	134
<i>Litteratur:</i>	
Guds Dårskap. Christian Strandh.....	139

BIBLICUM – tidskrift för biblisk tro och forskning

Ansvarig utgivare: Stefan Hedkvist.
Redaktionskommitté: Stefan Hedkvist, Alvar Svenson,
Egil Edvardsen och Øyvind Edvardsen.
Tidskriften utkommer under 2006 med 4 nummer.

Prenumerationspriset för 2006 är 150 svenska kr (stud 90 kr).
Norska prenumeranter betalar norska kr 135 (stud 85 n kr).
Finska prenumeranter betalar 17 Euro (stud 12 Euro).
Postgiro Sverige 152335-6
Bankgiro Norge 7877.08.15400
Sampa Bank Finland 800017-70843747

Tidskriftens expedition:
Ingvar Adriansson, Släntvägen 10, S-331 35 Värnamo
E-mail: biblicum@bredband.net

Redaktionens adress:
Stefan Hedkvist, De Geersgatan 69, 3tr, 602 08 Norrköping
E-mail: stefan.hedkvist@telia.com

Glöm inte anmäla adressändring.

BIBLICUM

tidskrift för biblisk tro och forskning

3/2006

Redaktionellt

Kampen för tron är en angelägenhet både för den enskilde kristne, och den kristna församlingen. Denna sanning klargörs på flera ställen i Nya testamentet. Ett sådant ställe är Judas 3, där det står: *”Mina älskade, fastän jag är mycket ivrig att skriva till er om vår gemensamma frälsning, finner jag det nödvändigt att skriva till er och uppmana er att fortsätta kampen för den tro som en gång för alla har överlämnats åt de heliga.”* Judas var angelägen om att tala med sina älskade vänner, sina bröder och systrar i tron, om den gemensamma frälsningen. På samma sätt känner varje kristen en längtan att både påminna om och bli påmind om denna frälsning. Här i världen är det så mycket som vill ta bort glädjen och frimodigheten från de kristna och skapa missmod och försagdhet.

Mot detta finns det bara en enda hjälp, budskapet om den syndaförlåtelse som Kristus har vunnit åt varje människa. Denna sanning som förkunnar Frälsarens seger på det blodiga korset på Golgata är hjälpen för varje människas andliga nöd. Judas vill gärna tala om detta med sina älskade vänner i Herren. Men mitt upp i denna längtan känner han det angeläget att uppmana till kamp för tron. Den tro som en gång för alla överlämnats åt de heliga, är den troslära som genom den heliga Skrift getts åt kyrkan. Så hade Timoteus avlagt den goda bekännelsen och fick förmaningen: *”Kämpa trons goda kamp, sök att vinna det eviga livet som du blev kallad till och som du bekände dig till genom att inför många vittnen avlägga den goda bekännelsen”* (1 Tim 6:12). När Jesus varnar för de falska profeterna är det en uppmaning till kamp för tron. Han

varnar för den fara som den troende utsätts för av de krafter som står emot hans evangelium.

I sitt brev finner Judas det nödvändigt att förmana till fortsatt kamp, en kamp som redan pågick. Den börjar i samma ögonblick som trons låga tänds i själen och är en kamp för den gemensamma tron, dvs. den troslära som överlämnats åt kyrkan. Denna kamp är så mycket angelägnare desto mer tiden närmar sig en avslutning. Fienden blir allt mer intensiv i sin strävan att uppnå sitt mål och han får många villiga tjänare som går hans ärende. Djävulen ger inte upp förrän han slutligt förvisas till den bonig som är tillredd åt honom och hans änglar.

Han tar också hjälp av organisationer som kallar sig kristna och anser sig verka för den kristna kyrkans utbredande i världen. Många är de som hängivet och med iver verkligen arbetar för den yttre kristenhetens intressen. Kyrkor och samfund visar mycket av social omsorg och osjälviskhet, sådant som ger sken av stor fromhet och hängivenhet. Men oftast är alltsammans sådant som bländar det mänskliga ögat och skymmer bort verkligheten. Den kristna kyrkans andliga liv är en gåva av Gud och framskapas inte av aktiviteter från människans sida. På samma sätt uppehålls livet endast genom hans nåd. Där människan och hennes verk dominerar och utgör det bärande inslaget för verksamheten, där är avfallet redan ett faktum. Inte sällan har kampen för tron upphört och ersatts med ekumeniska strävanden som tagit överhanden och utgör kyrkornas målsättning.

Kyrkans givna uppgift är att predika evangelium om Jesus från Nasa-ret, det är hennes sanna skatt. Allt annat tillhör det sekundära i hennes verksamhet och kan ha skiftande utformning. Men kampen för tron, för den bibliska läran, får aldrig upphöra eller sättas i andra hand. Därför måste hon vara beredd på denna strid mot alla försåtliga angrepp från djävulen, oavsett i vilken skepnad han uppträder, i vännens eller fiendens gestalt. Kyrkan ska stå beredd, ständigt och åter igen, och aldrig förtröt-tas i denna kamp.

Det är inte bara där en så grundläggande institution som det heliga äktenskapet angrips och föraktas också av kristna företrädare, som kampen för tron har upphört. När man talar om att utföra någon form välsignelseakt av samkönade par, under namn av kärlek, vittnar det om utebliven kamp och uppgivenhet. Äktenskapet mellan en man och en

kvinnan är en förordning av Gud och går tillbaka till skapelsen. Det utgör en gudomlig ordning och är grundläggande för det mänskliga livet i världen. Kampen för tron kräver att den kristna kyrkan står upp för det heliga äktenskapet och den bibliska skapelsetron.

Kampen för tron har upphört där man förnekar Jesu gudom och födelse av en jungfru, hans under, hans ställföreträdande offer, hans uppståndelse, hans återkomst i härlighet. Den har också upphört då människan tillskrivs förmågan att bestämma sig för Jesu efterföljd, eller då den tillräknade rättfärdigheten förväxlas med den fromma människans liv. Likaså har den upphört när förnuftet får avgöra vad som ska predikas eller påverka budskapet i syfte att "snygga" till det så att det passar in i det moderna tänkandet. Det är inte ovanligt att man förnekar den helige Andes gudom och ersätter honom med en oviss och nyckfull kraft. Det kan man göra därför att kampen för tron har upphört.

Våra fäder visste att det gällde livet och därför tog de upp kampen, de var beredda att offra stora offer för troslärens skull. De tog den apostoliska förmaningen på allvar och de kämpade för tron både som enskilda och kyrka. Den som skulle vara lärare i församlingen skulle först få undervisning och förhöras för att säkerställa att endast Guds rena ord och lära skulle förkunnas i församlingen. Ungdomarna konfirmerades och inlemmades i församlingen genom en gedigen undervisning och förhör i den kristna tron.

När kampen för tron har upphört då tar andra krafter över. Då växer klosterväsen och munkordnar fram och annat än vad Guds ord lär. Där får andra auktoriteter stort inflytande, då kan man tala om traditionen som en avgörande eller åtminstone likvärdig storhet med Skriften. Det gäller inte bara den romersk katolska kyrkan utan är också vanligt i de stora folkkyrkorna i Skandinavien. Det är inte ovanligt att man från konservativt håll försvarar sin position med traditionen som argument. När den bibliska läran om kyrkan fördes fram, bemöttes den med argument från traditionen. Oberoende av den yttre organisationens läromässiga förfall, försvarades den av sina företrädare inte sällan med: "hon är fädernas kyrka och *Kristi kyrka*"! Man förväxlade kyrkan med hennes nådemedel och tillskrev organisationen sådan kraft som bara nådens medel har. Av tradition kallade man sin kyrka för "Modern" som fött det andliga livet.

Men kampen för tron måste fortsätta och den visar sig vara så mycket mer angelägen i tider av förnekelser. Det gäller så oändligt mycket mer än religion och tradition, det gäller människors själar. Vi vet av Skriften att Kristi sanna kyrka inte kan vara en yttre organisation eller sammanlutning oavsett storlek eller namn. Kristi sanna kyrka är de människor som tror på sin Frälsare Jesus Kristus och håller sig till hans ord. Han säger själv: ”Om ni förblir i mitt ord, är ni mina lärjungar”. Det är inte fråga om en viss organisation, en kyrka eller ett samfund utan Kristi eget ord. De människor som tror på sin Herre och hans ord vill sluta sig samman med andra som delar denna tro. De behöver varandras stöd och uppmuntran, det är ju de som ska föra fram det glada budskapet om den gemensamma frälsningen.

Vi har fått ett ord av Gud, sammanställt i den Heliga Skrift, det ska vi ta vara på. Vi ska studera och umgås med detta ord. Här vill Biblicum hjälpa till. Denna tidskrift är en del av den verksamheten. Vi vill ge våra läsare en inledning till bibelstudiet men också att de kritiskt granskar det vi säger. Vi ska kunna säga: ”Så säger Herren” och vara övertygade om att det är Herrens ord. Vi är samtidigt medvetna om våra egna svagheter, fel och brister och dem ber vi om överseende med. Glädjen har vi i vår Herres ofelbara och saliggörande ord, hans evangelium.

Alvar Svenson

Om offer - Vårt offer

Av Stefan Hedkvist

Augsburgska bekännelsen ger en definition av begreppet ”offer”: *Offret är en helig handling som vi gör åt Gud för att bevisa honom ära.* Offret är alltså något vi gör eller framför. Det stiger upp från oss till Gud. Dessa offer ärar också verkligen Gud om de är rätta offer.

I. För att ett offer ska vara rätt och välbehagligt inför Gud krävs det för det första att personen som offerar är en rätt präst, kallad och insatt i sitt ämbete av Gud själv.

I NT är begreppet ”präster” inte en beteckning på en viss ämbetskategori skild från vanligt lekfolk. Begreppet ”präster” används i NT endast om alla kristna. Alla troende är präster. Prästämbetet är gemensamt för alla kristna. Genom sitt offer har Kristus köpt oss och gjort oss till präster inför Gud. Alla människor som blivit födda på nytt av vatten och Ande - alla som tror på Jesus Kristus som sin Frälsare - är präster. De har blivit kallade och vigda av Gud själv för att de ska utföra prästämbetets sysslor, dvs. offra välbehagliga offer åt Gud.

Kristus offrade sig själv som ett försoningsoffer åt Gud för att utplåna våra synder och göra oss till präster inför Gud. Genom Jesus Kristus har vi fritt tillträde inför Gud med våra offer. Aposteln Johannes skriver i Upp 1:5b-6: *Han [Jesus Kristus] som älskar oss och har friköpt oss från våra synder med sitt blod och som har gjort oss till ett konungadöme, till präster åt sin Gud och Fader, honom tillhör äran och makten i evigheternas evigheter, amen.* Kristus har alltså löst oss alla från våra synder med sitt blod och gjort oss alla till präster inför Gud. Alla som tror på Kristus är präster inför Gud, kallade och insatta i sitt ämbete av översteprästen Jesus Kristus. I 1 Petr 1:18-19 heter det: *Ni vet ju att det inte var med förgängliga ting, med silver eller guld, som ni blev friköpta från det meningslösa liv ni ärvt från era fäder, utan med Kristi dyrbara blod, som med blodet av ett lamm utan fel och lyte.* Längre fram i samma brev skriver Petrus: *Kom*

till honom, den levande stenen, som visserligen är förkastad av människor men är utvald och dyrbar inför Gud. Och låt er själva som levande stenar byggas upp till ett andligt hus, ett heligt prästerskap, som skall frambära andliga offer som Gud tack vare Jesus Kristus tar emot med glädje (1 Petr 2:4-5). Kristus har alltså med sitt försoningsoffer friköpt oss från våra synder och vårt syndiga liv. Alla som kommer till honom, dvs. tror på honom, blir till ett heligt prästerskap, heliga präster inför Gud, i syfte att de ska frambära andliga offer åt Gud. Alla troende är alltså insatta i prästämbetet för att frambära andliga offer som Gud tack vare Kristus tar emot med glädje. Petrus skriver längre fram i samma kapitel, i vers 9: *Men ni är ett utvalt släkte, ett konungsligt prästerskap, ett heligt folk, ett Guds eget folk, för att ni skall förkunna hans härliga gärningar, han som har kallat er från mörkret till sitt underbara ljus.* Här talar Petrus fortfarande om de människor som blivit friköpta från ett meningslöst liv med Kristi dyrbara blod och som i tro kommit till Kristus. Alla dessa utgör ett egendomsfolk, dvs. de är Guds egendom, köpta åt Gud med Kristi heliga och dyra blod. De är ett konungsligt prästerskap, dvs. de är präster åt Gud.

Dessa bibelställen tillskriver också alla troende prästerliga sysslor. Alla troende ska frambära andliga offer och förkunna Guds härliga gärningar. Detta bevisar att alla troende är präster åt Gud. Att prästämbetet är gemensamt för alla troende bevisas också av alla andra ställen som tillskriver de kristna i allmänhet prästerliga sysslor. I Romarbrevet 12:1 förmanar Paulus alla troende att frambära offer, dvs. att utföra en syssla som tillhör prästämbetet: *Så förmanar jag nu er, bröder, vid Guds barmhärtighet, att frambära era kroppar som ett levande och heligt offer som behagar Gud – er andliga gudstjänst.* Alla troende är alltså präster åt Gud och har fått prästerliga sysslor att utföra. Vi ska frambära våra kroppar som ett heligt offer – vår andliga tempeltjänst. Andra prästerliga sysslor som Gud befäller alla kristna att utföra är att bekänna och förkunna Ordet, döma i läran, döpa, binda i synd och lösa från synd, förmana och tillrättvisa, utöva kyrkotukt osv. Alla dessa prästsysslor är gemensamma för alla kristna och befallda av Gud. Detta bevisar att alla troende är präster och innehar prästämbetet. Vi ska strax återkomma till prästämbetets sysslor - eller vårt tackoffer, vilket är samma sak - men först ska vi studera den person som ska offra:

Den person som inte först genom Kristi offer har blivit renad från synd och har blivit insatt i prästämbetet genom pånyttfödelsen av vatten och Ande, han kan inte offra åt Gud. En otroende människa är ingen präst åt Gud och kan alltså inte utföra någon handling som ärar Gud eller är välbehaglig inför honom. Vad en otroende människa än tar sig för och vilka handlingar hon än utför så är det alltihop sådant som i bästa fall inte blir uppmärksammat av Gud på något speciellt sätt. En otroende kan inte göra något som Gud tar emot. Allt han gör är en styggelse inför Gud och retar Guds vrede, i synnerhet om en otroende människa utför handlingar för att därmed vinna Guds nåd och syndernas förlåtelse. Nej, först måste personen vara rätt innan handlingarna kan vara riktiga. Först måste personen vara gjord till präst genom Kristi offer och tron på Kristus innan gärningarna kan stiga upp inför Gud och bevisa Gud ära.

II. För att ett offer ska bevisa Gud ära krävs det för det andra att offret är instiftat och befallt av Gud själv.

Gudstjänsthandlingar och bud som människor stiftat är utan värde. Jesus säger: *Förgäves dyrkar de mig, eftersom de läror de förkunnar är människobud* (Mark 7:7). För att vi inte av någon allmän mänsklig religiös drift ska företa oss godtyckliga och självvalda fromhetsövningar är det nödvändigt att vi håller oss till Skriften och de gärningar Gud där befallt. Men inte heller alla gärningar som Gud har befallt i Skriften utgör rätta offer som är välbehagliga inför Gud när *vi* utför dem. Befallningarna måste också vara riktade till oss. Offren måste med andra ord vara instiftade *för oss* att utföra.

Så skulle det till exempel inte vara några rätta offer inför Gud om vi offrade våra söner som brännoffer även om det finns en befallning i 1 Mos 22 som lyder: *Ta din son... och offra honom... som brännoffer*. Men denna befallning gav Gud endast åt Abraham och den gällde enbart Isak och den angår därför inte oss och våra söner.

På precis samma sätt skulle det vara en godtycklig och självvald fromhetsövning om vi satt sysslolösa på söndagarna, även om det finns en befallning i GT som lyder: *Tänk på sabbatsdagen så att du helgar den. Sex dagar skall du arbeta och uträtta alla dina sysslor. Men den sjunde dagen är HERRENS, din Guds, sabbat. Då skall du inte utföra något arbete, inte heller*

din son eller din dotter, din tjänare eller tjänarinna eller din boskap, och inte heller främlingen som bor hos dig inom dina portar. Denna befallning handlar inte alls om söndagen utan om lördagen som är judarnas sabbat. Men även om vi satt sysslolösa på lördagen skulle det ändå inte vara något rätt offer eller någon handling som bevisade Gud ära. Det skulle ändå inte vara något annat än lydnad för ett människobud. Varför? Ja, detta bud gällde endast Israels folk under GT:s tid och angår oss lika lite som befallningen till Abraham. Ja, vi kan säga att de tio buden, enligt ordalydelsen som återfinns i andra och femte Moseboken, inte angår oss utan gällde endast Israels barn under GT:s tid. Men det finns en sabbat och ett sabbatsbud även i NT och att helga sabbaten är det främsta offer vi kan frambära. Sabbaten i NT är vilan i Kristus. I honom har vi vila från våra verk. Vi behöver inte arbeta och göra goda gärningar för att bli frälsta utan Kristus har gjort allt för oss. Vi helgar sabbaten eller ”vilan” genom tron på Kristi offer. Däremot ohelgas sabbaten när vi inte tror på Kristi verk utan gör gärningar i syfte att förtjäna syndernas förlåtelse. Luther visste att sabbaten i NT är trons vila i Kristus. Men denna tro uppväcks och bevaras endast genom evangeliet. När han därför ska förklara 3:e budet för NT:s präster säger han bara kort och enkelt att vi ska hålla Guds ord heligt, höra och lära oss det. Det är nämligen detta ord som för oss in i vilan i Kristus. Detta ord ger oss tron och bevarar tron.

Det räcker alltså inte med att utföra en gärning Gud befallt, vi måste också ge akt på vem befallningen riktas till. Vi ska endast göra de gärningar som Gud befallt oss. Det är endast de offer som Gud föreskrivit oss som vi ska frambära. De bud som angår oss är morallagen som Mose nedtecknat och som Jesus och apostlarna bekräftat för oss i Nya testamentet och som apostlarna tillämpar på hela den nytestamentliga kyrkan. De tio budorden gäller oss endast så som de är förklarade i Nya testamentet – egentligen så som de är förklarade i katekesen. De offer som är befallda och instiftade av Gud för oss att utföra ska vi alltså söka i den del av lagen som Jesus och apostlarna bekräftar för hela den nytestamentliga kyrkan, dvs. för alla som blivit gjorda till präster åt Gud.

Vilka är nu dessa offer? Innan vi besvarar frågan ska vi först klargöra vad för slags offer Gud instiftat för NT:s prästerskap – alltså för alla troende.

Han har inte befallt något försoningsoffer, alltså ingen handling, inget offer, som ska göras i avsikt att förtjäna syndernas förlåtelse. För det första kan ingen människa utföra någon gärning som förtjänar syndernas förlåtelse, helt enkelt därför att Gud inte befallt någon sådan gärning. För det andra har ingen människa utfört och kommer heller inte att utföra någon gärning som förtjänar syndernas förlåtelse, helt enkelt därför att alla är syndare och ur stånd att utföra något gott - om vi inte först blivit helgade av Gud själv.

Det finns ett enda offer som förtjänar syndernas förlåtelse åt andra, sonar synden, försonar Gud och blidkar hans vrede - nämligen Jesu Kristi offer. Kristus har framburit försoningsoffret en gång för alla. Det visar Hebreerbrevet 10:10: *Och i kraft av denna vilja är vi helgade genom att Jesu Kristi kropp blev offrad en gång för alla.* Det enda slaget av offer som återstår för oss att frambära är tackoffer eller "lovets offer" som det heter i Hebreerbrevet 13:15: *Låt oss därför genom honom alltid frambära lovets offer till Gud, en frukt från läppar som prisar hans namn.* Detta offer förtjänar inte syndernas förlåtelse utan frambärs av dem som är försonade med Gud för att tacka och prisa honom för att de fått motta syndernas förlåtelse helt gratis för Jesu Kristi skull.

Dessa offer är andliga offer som Petrus sade: *Och låt er själva som levande stenar byggas upp till ett andligt hus, ett heligt prästerskap, som skall frambära andliga offer som Gud tack vare Jesus Kristus tar emot med glädje.* De består inte i att slakta boskap som under GTs tid. De består inte heller i att utföra vissa handlingar på ett automatiskt sätt som om de skulle vara välbehagliga inför Gud bara i och med att själva handlingen utförs. Nej, det är andliga offer och förutsätter att personen som utför offren är en andlig person, dvs. en troende människa.

Hebreerbrevets författare skrev ju: *Låt oss därför genom honom alltid frambära lovets offer till Gud, ...* "Genom honom" syftar på Kristus och förutsätter tron på honom.

Vilka är nu dessa tackoffer eller lovoffer? Vi kan också fråga: Vad ska vi göra för att bevisa Gud ära och tacka honom för syndaförlåtelsen, eller, vad är våra prästerliga sysslor, eller, vad är våra rättigheter och skyldigheter som kristna?

Det första och förnämsta offret är själva boten eller omvändelsen - alltså att vi fruktar Gud, ångrar och sörjer över våra synder, fruktar

för Guds straff men inte förtvivlar utan flyr till Kristus och tillägnar oss hans förtjänst genom tron. Ånger över synden, fruktan för Gud och tron på Kristus är offer som behagar Gud och ger honom äran. Det bevisas av Psaltaren 51:19:

*Offer som Gud vill ha är en förkrossad ande,
ett förkrossat och bedrövat hjärta
föraktar du inte, Gud.*

Likaså av Jes 66:2b där Herren säger:
*Jag skådar ner till den som är betryckt
och har en förkrossad ande,
och till den som fruktar mitt ord.*

För det andra: Bön till Gud är ett sådant tackoffer eller prästerlig syssla. Kristus har genom sitt offer gett oss tillträde till Gud och gjort oss till präster åt Gud. Efesierbrevet 3:12: *I honom (dvs. i Kristus) och genom tron på honom kan vi frimodigt och med tillförsikt träda fram inför Gud.* Kristus har också lärt oss att komma inför Gud med bön – och hur vi ska bedja har han lärt oss i bönen Fader vår. Han har också gett prästerna i NT löftet att deras bön ska bli hörd:

Amen, amen säger jag er: Vad ni ber Fadern om i mitt namn, det skall han ge er (Joh 16:23).

De troendes böner är välbehagliga offer, de är som ett rökelseoffer som ärar Gud. Upp 5:8 *Och när det (Lammet, Kristus) tog bokrullen, föll de fyra väsendena och de tjugofyra äldste ner inför Lammet. De hade var och en sin harpa och skålar av guld, fulla av rökelse, som är de heligas böner.* De troendes böner är som ett välluktande rökelseoffer som stiger upp inför Guds tron.

För det tredje: Förkunnelse av evangelium, bekännelse inför världen, att undervisa och förmana andra i tros läran. Alla präster, alltså alla kristna, har rätt och skyldighet att frambära dessa offer. Det visar följande ställen:

Men ni är ett utvalt släkte, ett kungligt prästerskap, ett heligt folk, ett Guds eget folk, för att ni skall förkunna hans härliga gärningar, han som har kallat er från mörkret till sitt underbara ljus (1 Petr 2:9).

Låt Kristi ord rikligt bo hos er med all sin vishet. Undervisa och förmana

varandra med psalmer, hymner och andliga sånger och sjung med tacksamhet Guds lov i era hjärtan (Kol 3:16).

Vi kan också i detta sammanhang hänvisa till missionsbefallningen i Matt 28:19,20:

Gå därför ut och gör alla folk till lärjungar! Döp dem i Faderns och Sonens och den helige Andes namn och lär dem att hålla allt vad jag har befallt er. Och se, jag är med er alla dagar intill tidens slut.” OBS: Denna befallning och befogenhet är riktad till alla troende, enskilda eller som kollektiv, tillsammans. Alla har fått uppgiften att göra folk till lärjungar. För att vi ska utföra detta har nådens medel, evangeliet i ord och sakrament, överlämnats till alla kristna, inte bara som ett rättmätigt innehav utan för att brukas.

Det fjärde offret är läroprövningen: Alla präster, dvs. alla kristna, har rätt och skyldighet att pröva alla läror och lärare eftersom befallningen i 1 Joh 4:1 är riktad till alla troende Guds barn i alla tider: *Mina älskade, tro inte alla andar utan pröva andarna om de kommer från Gud. Ty många falska profeter har gått ut i världen.*

Och för det femte: Som präster i NTs kyrka har alla kristna fått nycklarnas ämbete, ämbetet att binda i synd och lösa från synd, att i enskilda fall förkunna lag och evangelium. Det heter i Joh 20:22,23: *Sedan han sagt detta, andades han på dem och sade: ”Tag emot den helige Ande! Om ni förlåter någon hans synder så är de förlätna, och om ni binder någon i hans synder så är han bunden.”* Och eftersom Kristus har överlämnat nycklarnas ämbete åt de troende har alla kristna både rätt och skyldighet att utöva kyrkotukt. Men det ska ske enligt ordningen i Matt 18:15ff.

Det sjätte offret är själva lovoffret, läpparnas lovprisning. Att lova eller tacka Gud innebär att med själ och tunga bekänna att allt gott som vi får inte enbart är en produkt av vårt arbete eller vår strävan utan att Gud uppehåller och sörjer för oss både till kropp och själ. Guds största gåva är Jesus Kristus, vår Frälsare. Att offra lovets offer är att med själ och tunga ge äran åt Gud och tacka honom för allt gott han ger oss till kropp och själ: *Låt oss därför genom honom alltid frambära lovets offer till Gud, en frukt från läppar som prisar hans namn (Hebr 13:15).*

Det sjunde offret vi ska nämna är generositet och godhet. Det kan vi läsa om i nästa vers, i Hebr 13:16: *Och glöm inte att göra gott och dela med er, ty sådana offer har Gud behag till.*

Och Paulus säger på ett annat ställe sedan han fått motta gåvan från församlingen i Filippi: *Jag har fått allt och det i överflöd. Jag har mer än nog sedan jag av Epafroditus har tagit emot gåvan, en ljuvlig doft, ett rätt offer, som Gud tar emot med glädje.* Generositet och godhet, särskilt mot bröder och systrar i tron, är ett välbehagligt offer som Gud instiftat och befallt och som han tar emot med glädje.

Det åttonde och sista offret som vi här ska nämna är det som står omtalat i Rom 12:1 och det innefattar allt: *Så förmanar jag nu er, bröder, vid Guds barmhärtighet, att frambära era kroppar som ett levande och heligt offer som behagar Gud – er andliga gudstjänst.* Liksom leviterna i GT skulle offra kroppar så ska också NTs präster offra kroppar. Men nu talas det inte längre om kroppar av får och tjurar utan om våra egna kroppar. Vi ska offra våra kroppar – alltså oss själva – åt Gud, som ett levande och heligt offer. Vad det innebär får vi veta i nästa vers: *anpassa er inte efter den här världen, utan låt er förvandlas genom sinnets förnyelse, så att ni kan pröva vad som är Guds vilja, det som är gott och fullkomligt och som behagar honom.*

Detta offer består i en total förvandling som sker genom en inre förnyelse. Detta innebär att vi ska döda – inte något offerdjur – utan vi ska döda våra syndiga begär, onda planer och onda tankar, högmod, kärlek till pengar och livets njutningar, hat och hämndbegär och annat ont som uppstiger i våra hjärtan. Allt sådant ska dödas. Vi ska inte anpassa oss efter världen utan i stället leva ett nytt liv i total lydnad för Guds vilja, ett liv som innefattar en rätt kunskap om Gud och hans vilja, tro och förtröstan på honom och lydnad för Guds bud. Vi ska offra oss själva åt Gud, våra kroppar, våra krafter, våra gärningar, ord, tankar, planer, vår vilja, våra önskingar. Ja, hela vårt liv ska vi offra åt Gud så att allt vi gör, tänker, säger, önskar och vill endast får tjäna Gud och vara honom till behag, som det heter i 1 Kor 10:31: *Om ni äter eller dricker eller vad ni än gör, så gör allt till Guds ära.* Detta är vår andliga tempeltjänst som präster åt Gud.

Vi ska till slut åter påminna oss om tackoffrets rätta plats. Paulus lär oss detta i Rom 12:1. Tackoffret är inget offer som förtjänar Guds barmhärtighet och syndernas förlåtelse utan det är ett offer som de personer frambär som redan fått Guds barmhärtighet för att tacka Gud för hans fria nåd. Därför hänvisar Paulus till den nåd som vi redan fått när

han vill förmana oss att frambära tackoffret. Paulus skriver: *Så förmanar jag nu er, bröder, vid Guds barmhärtighet, att frambära era kroppar som ett levande och heligt offer som behagar Gud – er andliga gudstjänst.* Vårt tackoffer är inte yttre gärningar som ärar Gud bara i och med att gärningen utförs. Nej, offret är levande, heligt - vår andliga tempeltjänst. Detta offer förutsätter att vi som frambär offret är andliga människor, dvs. att vi först genom nådens medel förts till tro på Jesus Kristus. Offren förutsätter att vi är födda på nytt av vatten och Ande. Men de som fått erfara Guds stora kärlek de ska tacka honom med själ och tunga för alla hans välgärningar. Honom tillhör äran i evighet. Amen.

Utläggningen av Jesaja 53

Föredrag hållet vid Nordeuropeiska Lutherakademins Symposium på Hel-sjöns folkhögskola den 17-20 augusti 2006 med temat "Korset och kronan - om försoning och härlighet i luthersk teologi".

av Seth Erlandsson

Med Jesaja 53 menar vi egentligen Jesaja 52:13-53:12. Denna text utmärker sig framför andra texter i Jesajarullen både genom sitt innehåll och genom att bestå av fem lika stora delar. Texterna runt omkring denna text är nämligen alla komponerade i enheter om tre. Jesajarullens andra huvuddel har följande mästerliga komposition:

Den är indelad i tre lika stora delar, 40-48, 49-57 och 58-66. Var och en av dessa tre delar är i sin tur indelade i tre delar: kap 40-48 består av de tre delarna 40-42, 43-45 och 46-48. Mittpartiet kap 49-57 består av de tre delarna 49-51, 52-54 och 55-57, och kap 58-66 består av de tre delarna 58-60, 61-63:6 och 63:7-66. Dessa tre delar består i sin tur av tre delar. Sålunda består kap 40-42 av 40, 41 och 42, kap 43-45 av 43, 44 och 45, kap 46-48 av 46, 47 och 48. Mittpartiet 49-57 inleds av 49-51, som består av 49, 50 och 51, mittpartiets mitt 52-54 består av 52:1-12, 52:13-53:12 och 54. Kap 55-57 avslutar mittpartiet och består av 55, 56 och 57 etc.

Genom denna tredelning får Jesajaprofetiorna i kap 40-66 en mittpunkt, ett centrum. Mittpartiet kap 49-57, som innehåller profetior om *frälsningen från synden och dess följder*, har sålunda som sitt mittparti 52-54 som i sin tur har som sitt mittparti den text som vi brukar kalla "Jesaja 53", mera exakt alltså kap 52:13-53:12. *Här föreligger både kompositionellt och innehållsligt själva centrum i Jesajas stora frälsningslöften, de som alla andra gudsingripanden till folkets frälsning pekar fram emot.* Denna text, och endast den, består av fem lika stora delar, nämligen 52:13-15, 53:1-3, 53:4-6, 53:7-9 och 53:10-12. Dess centrum är 53:4-6 och *mittversen i detta centrum* lyder:

Han var genomborrad för våra överträdelsers skull,

slagen för våra missgärningars skull.

Straffet var lagt på honom för att vi skulle få frid,
och genom hans sår är vi helade.

Jag ska nu beröra var och en av de fem delarna i ”Jesaja 53” och också kort beröra Luthers tolkning:

1. 52:13-15 Tjänarens höghet och förundransvärda uppdrag

Israel hade fått uppdraget att vara Guds förtrogne och särskilt utvalde tjänare. Men Jesaja konstaterar: ”Vem är så blind som min förtrogne, så blind som HERRENS tjänare? Du har sett mycket men inte tagit vara på det” (Jes 42:19f). Så förhåller det sig inte med Herrens sanne tjänare, Messias: ”*Se, min tjänare ska handla vist*” (v 13). Så översätter också Luther: ”Siehe, mein Knecht wird weislich thun.” Ja, han är visheten personifierad, enligt Ords 8:22ff ”av evighet”, ”från begynnelsen, innan jorden fanns”. Verklig vishet är att vara ett med Guds vilja, ja, ett med Gud. Den kommande Tjänaren, säger Jesaja, ”ska vara hög och upphöjd, ja, mycket hög”, det betyder att han är ingen mindre än Herren själv. Jesaja skriver redan i kapitel 40: ”En röst ropar i öknen: Bered väg för *HERREN*, bana en jämn väg i ödemarken för *vår Gud*” (40:3). Och profeten Hesekiel skriver: ”Så säger Herren *HERREN*: *Jag ska själv* söka upp mina får och ta mig an dem” (34:11).

Likväl anger Jesaja något märkligt i de två inledande delarna av den femfaldiga presentationen av Messias: den trefalt höge ska komma i stor ringhet och bli föraktad. Liksom många häpnade över profeten Jesaja (”*över dig*”, v 14), så ska man än mer häpna över den sanne tjänaren p.g.a. hans förnedring och att han offerar sig själv i alla människors ställe. Många översättare ändrar grundtextens ”dig” till ”honom”. Men fr.o.m. 52:13 är det inte främst Jesaja som talar *om* Herren och hans sanne tjänare, utan *Herren själv* som talar om sin sanne tjänare till profeten (”se, min tjänare ...”) och via Jesaja till oss.

Inledningsavsnittet avslutas med att den sanne tjänaren ”ska bestänka”, dvs. rena många folk och att t.o.m. kungar kommer att förstummas inför den sanne tjänaren: ”Ty de får se sådant som aldrig har berättats för dem och lära känna vad de aldrig har hört” (v 15). Den sanne tjänarens försökningsverk eller renande från synd är helt utan paralleller, helt unikt.

I 52:14 brukas ett ord om Messias gestalt och yttre som bör kommen-

teras lite extra, nämligen ordet *mishchat*. Det brukar översättas fördärvad, disfigured (NIV) = vanställd, förvrängd, hässlicher (= motbjudande) (Luther), inglorius (= ärelös) (Vulgata). I Mal 1:14 och 3 Mos 22:25 förekommer nästan exakt samma ord (konsonanterna är desamma), nämligen *māshchat* med samma betydelse. I Mal 1:14 står: "Förbannad är den som handlar svekfullt, den som i sin hjord har ett djur av hankön, men ändå, när han gör ett löfte, offerar åt HERREN *māshchat* (dvs. det som är vanställt)." De djur som offeras får enligt Torá inte vara vanställda eller ha något lyte. Det som är *māshchat* (= vanställt) eller *mum* (= har ett lyte) "ska ni inte ta emot och offra" (3 Mos 22:25). Påskalammet, vars utgjutna blod betyder räddning undan död och dom, måste vara "ett felritt, årsgammalt lamm av hankön" (2 Mos 12:5). Påskalammet är som bekant en förebild för den syndfrie Messias. Den sanne Tjänaren som ställföreträdande offerar sig för människorna är enligt Jesaja 53 "lik ett lamm som förs bort till att slaktas" (53:7) och när den utlovade Messias kommer, säger han som bereder väg för honom, för HERREN: "Se Guds lamm, som tar bort världens synd" (Joh 1:29).

Den enda felfria, syndfria människan efter syndafallets dag, gudamänniskan Messias, Herrens sanne tjänare, det sanna påskalammet, ska enligt profetian i Jesaja 53 bli så slagen och misshandlad när han kommer för att rena människorna från all synd, att han ser ut som ett *māshchat* eller *mishchat*, dvs. som ett vanställt, fördärvat, illegitimt offerdjur! (Jag kommer här att tänka på de blodiga bilderna av Jesus i filmen *The Passion of the Christ!*) Men, säger 52:15, "på så vis (hebr. *ken*) ska han bestänka många folk", dvs. *på så vis* ska han rena dem från all synd. Luther översätter korrekt: "Men på så vis ska han bestänka många hedningar" (*Aber also wird er viel Heiden besprengen*).

2. 53:1-3 Messias yttre oansenlighet

"Herrens arm" är en beteckning för Herrens direkta ingripande till dom och frälsning. "HERREN uppenbarar sin heliga arm inför alla hednafolkens ögon, alla jordens ändar ska se vår Guds frälsning", säger Jesaja strax före vår text (52:10). "Herrens arm" är Messias, "vår Guds frälsning". Luther kommenterar: "Profeten säger nämligen att Messias, Herrens arm, ska vara en mycket fattig, mycket ödmjuk tjänare, som ingenting har utom Ordet och som härskar endast genom Ordets ämbete" (Der

Prophet nämligen sagt, dass der Messias, der Arm des Herrn, ein sehr armer, sehr demütiger Knecht sein wird, der nichts hat ausser dem Wort und der allein durch das Amt des Wortes herrscht).¹ Han kommer inte som en världslig furste med världslig utrustning och en stor armé. ”Se, jag ska låta min tjänare Tjeningen komma”, profeterar även Sakarja, och fortsätter: ”Och jag ska utplåna detta lands missgärning på en enda dag” (Sak 3:8-9).

Efter människors sätt att se svarar inte tjänarens yttre framträdande mot hans höga väsen. ”Vem trodde vår predikan?” ”Som ett rotskott ur torr jord”, ”en smärtornas man och förtrogen med lidande” möts den trefalt höge av förakt, ja, ”vi räknade honom för intet”. Luther beskriver människors tankar om Messias så här: ”Om han är Gud, kan han inte vara en tjänare; om han är en tjänare, kan han inte vara Gud, i synnerhet när han är så föraktad och ringa aktad” (Wenn er Gott ist, kann er nicht Knecht sein; wenn er Knecht ist, kann er nicht Gott sein, besonders wenn er so verachtet och geringgeschätzt ist).² Men, säger Luther om den oansenlige tjänaren, Guds arm: ”Denna människa har skapat stjärnorna” (Dieser Mensch hat die Sterne gegründet). ”Det är de kristnas vishet, de som har den helige Ande, att de tror denna otroliga sak, nämligen att denne så eländige son till David samtidigt är den ärorike konungen och Gud i höjden” (Das ist die Weisheit der Christen, die den Heiligen Geist haben, dass sie diese ungläubliche Sache glauben, nämligen, dass dieser so elende Sohn Davids zugleich der ruhmreiche König ist und Gott in der Höhe).³

3. 53:4-6 Messias ställföreträdande lidande och gottgörelse

Människans svåraste sjukdom som ingen människa kan bota är synden. Endast genom Messias ställföreträdande gottgörelse kan friden med Gud återskapas. Den lära med vilken kyrkan står eller faller, Messias *satisfactio vicaria*, är inte en teologisk uppfinning utan klart förkunnad av Jesaja i hans budskaps, ja, hela Skriftens, innersta centrum.

I vers 4 kommer ett betonat ”*men vi*” efter meningen om att han bar hela vårt syndafördärv som en tung börda. Verbet *sabál* betyder

¹ Martin Luther, *Die Botschaft des Kreuzes*, band 1 (2 uppl. 1983), s. 236.

² *Ibidem*.

³ Anf. arb. s. 237

ordagränt ”bära en tung börda”. Men vi, hjälpte vi till att bära bördan? Tvärtom, vi gjorde den än tyngre genom vår otro. Luther: ”Messias har ingenting fått av oss annat än död och arbete.” Fastän lagen klagör att försoning med Gud bara kan åstadkommas genom att en oskyldig ställföreträdare tar på sig vår synd, var vi blinda för Herrens arm. Enligt lagen skulle syndaren lägga sin hand på (låta sin hand vila tungt på, hebr. *samák*) djurets huvud. 3 Mos 4:24: ”Han ska lägga sin hand på bockens huvud och sedan slakta den inför Herrens ansikte.” När nu den sanne tjänaren fullbordar vad lagen tydligt undervisar om, tror vi inte vad som predikats för oss, utan vi tror att tjänaren svårt slagits av Gud *för sina egna synder*. Precis som tjänarens höghet i inledningsorden (52:13) understrukits med tre ord, anges här tjänarens stora lidande och djupa förnedring med tre ord efter varandra: *nagúa, mukké, meunnä* (straffad, slagen, pinad).

Med ett emfatiskt *wehú* (”Men *han*”) klagörs i vers 5 det rätta förhållandet. Starkare ord än ”genomborrad” och ”krossad” kan inte språket erbjuda för att beteckna tjänarens oerhörda och genomgripande lidande och död. Men inte för sina egna synder skull utan för våra överträdelser och missgärningars skull! Det är utifrån texten omöjligt att likt de flesta bibelkritiker hävda att tjänaren här betecknar folket Israel eller de fromma i Israel. *Han*, den sanne Tjänaren ställs i kontrast mot ”vi” (vers 6), *vi* som skulle vara Guds trogna tjänare men är blinda, döva, otrogna tjänare. Vi alla, varenda en, gick vilse som får, irrade hit och dit och bort från vår gode herde. Ja, *varenda en* (Luther: ein jeglicher, hebr. *ish*) vek av till sin egen väg (vers 6). Vi var inte intresserade av Guds väg, vi förväxlade våra egna syndiga intressen med Guds vilja. Efter syndafallet har vi av naturen en annan vilja än Guds och vi vill ständigt sätta vår vilja och våra tankar över Guds. Också hjordens herdar ”vill alla gå sin egen väg, var och en söker sin egen fördel, allesammans”, säger Jesaja lite senare (Jes 56:11).

Den hebreiska grundtexten använder i vers 5 de starkaste orden för synd, *päsha* och *awon*, i pluralis. *Päsha* betyder ”uppror, omstörtning, revolt” gentemot Gud och *awon* ”krokigt handlande” och det som blir dess följd: ”skuld”. Pluralformen innebär att vi *om och om igen* gjort uppror mot Gud och genom ett krokigt handlande ådragit oss skuld.

4. 53:7-9 Tjänarens djupa förnedring, död och begravning

Den näst sista av de fem delarna om den höge tjänarens djupa förnedring och ställföreträdande gottgörelse betonar hur denne tjänare frivilligt, tyst och ödmjukt, låter sig misshandlas och gisslas. Han liknas vid ett lamm som förs bort till att slaktas. Han var ju det Guds lamm som alla offerlammen i Israels dagliga offer pekade fram emot.

Den ödmjuke tjänaren fördes bort, utsattes för våld och blev dömd. Han blev avskuren från de levandes land, dvs. avrättad. Straffet las på honom p.g.a. ”mitt folks uppror” (v 8), säger Herren. Vers 8 innehåller en rad som är svåröversatt. Här några exempel på hur denna rad tolkats: ”*Vem ägnade hans öde en tanke?*” (Bibel 2000). ”Vem kan tala om hans livslängd” (*Wer will seines Lebens Länge ausreden*) (Luther). ”*Vem i hans släkte besinnar att när han rycktes bort från de levandes land blev han plågad p.g.a. mitt folks överträdelse?*” (SFB), dvs. vem bland judarna besinnar och förstår vem Messias är och varför han blev plågad och dödad? Jämför orden hos Johannes: ”Han kom till sitt eget, och hans egna tog inte emot honom” (Joh 1:11). ”Genom trengsel og dom ble han revet bort. *Men hvem i hans samtid aktet på det?*” (N 1978). ”*Men hvem tenkte i hans tid at når han ble utryddet av de levendes land, så var det for mitt folks misgjernings skyld plagen traff ham?*” (N 1988). ”Och vem kan tala om hans avkomlingar?” (*And who can speak of his descendants?*) (NIV).

Grundtexten talar om tjänarens *dor* och innebörden av ”hans *dor*” i detta sammanhang uppfattas som synes olika: Bibel 2000 ”hans öde”, Luther ”hans livslängd”, SFB ”hans släkte”, N 1978 ”hans samtid”, N 1988 ”hans tid”, NIV ”hans avkomlingar” (his descendants). Grundbetydelsen av ordet *dor* tycks vara ”släkte, generation, livslängd”. Det förekommer mycket ofta i uttrycket ”från släkte till släkte”, ordagrant ”för släkte och släkte”, och står då som parallell till ”för evigt”. Se t.ex. Jes 13:20, 34:17, Ps 33:11, 89:2, 100:5, 106:31. I Jes 60:15 står ordagrant ”släkte och släkte” och i Jes 51:8 ordagrant ”för släktens släkt”, dvs. för alla tider, också parallellt med ”för evigt”. Man skulle alltså kunna översätta i nära anslutning till Luther: ”Vem betänker hans livslängd, när han rycktes bort från de levandes land, när han blev plågad på grund av mitt folks överträdelse?” Luther hänvisar till orden i Luk 1:33: ”Han ska vara konung över Jakobs hus för evigt, och hans rike ska aldrig få något slut.”

Luther ger följande kommentar i anslutning till grundtextens ord *dor*: ”Denna dagarnas varaktighet eller längd, eller antalet år som han ska regera, ska ingen kunna tala om, för han är en evig konung” (Diese Dauer oder Länge der Tage, oder Menge der Jahre, die er regieren wird, wird niemand ausreden können, denn er ist ein ewiger König).⁴ Luther påpekar också: ”Om Kristus måste dö, så kan följaktligen inte hans rike vara ett fysiskt rike i den här världen, som judarna drömmer om” (Wenn Christus sterben musste, so kann folglich sein Reich nicht ein leibliches Reich sein in dieser Welt, wie die Juden träumen).⁵

Man hade bestämt hans grav bland de gudlösa, ”*men hos en rik var han i sin död*”, för han hade ingen orätt gjort, svek fanns inte i hans mun” (v 9). ”Hos en rik” kan syfta på att en rik man tog hand om hans kropp och att denne rike man gav honom sin egen grav, sannolikt av tacksamhet över att Messias dött i hans och allas ställe och att han fått sina ögon öppnade för denna sanning. Man kan fråga sig om inte Matteus haft Jesaja 53:9 i tankarna när han i Matt 27:57-60 berättar följande om Josef av Arimatea: Josef av Arimatea var en *rik* man som hade blivit en Jesu lärjunge. Han utverkade Pilatus tillstånd att få ta hand om Jesu kropp och han la den i sin egen nya klippgrav. Hieronymus (d. 420), Augustinus (d. 430) och Lyra (d. 1340) associerar till Josef av Arimatea, men Luther avvisar deras tolkning. Luther översätter nämligen inte ordagrant ”hos en rik” utan i stället fritt ”und gestorben *wie ein reicher* (och död som en rik)”. ”Som en rik” tolkar han ”som en gudlös”: ”Så kallas en gudlös för en rik” (So wird ein Gottloser ein Reicher genannt).⁶ I anslutning till Luther har Karl XII:s bibel översättningen ”och *död såsom en rik, ändock* han ingen orätt gjort hade”. De norska översättningarna 1930 och 1988 har korrekt ”*men hos en rik var han i sin död, fordi* han ingen urett hade gjort”.

Uttrycket ”i sin död” används i GT i betydelsen ”när han var död”. Men det kan observeras att död här står i pluralis, dvs. den sanne tjänarens död var en exceptionell död, en död i alla syndares ställe. Paulus förklarar: ”Vi är övertygade om att en har dött i allas ställe, och *därför har alla dött*” (2 Kor 5:14).

⁴ Walchutgåvan av *Dr. Martin Luthers Sämtliche Schriften*, band 6, col. 696.

⁵ Anf. arb., col. 632

⁶ Anf. arb., col. 704

5. 53:10-12 Tjänarens uppståndelse och segerbyte

Den avslutande delen av vår text börjar i grundtexten med ordet HERREN. Här betonas att det som skett genom Messias lidande och ställföreträdande försoningsdöd var Herrens vilja. Det var Herrens vilja att slå honom och låta honom lida, eller mera ordagrant ”att krossa honom, att slå honom med sjukdom”, dvs. låta honom drabbas av vårt syndafördärv och dess yttersta konsekvenser. Jesaja visar att han tagit till sig Guds uppenbarelse om Messias och hans frälsningsverk när han tilltalar Gud med orden: ”När du gör hans liv till ett skuldoffer, får han se avkomlingar och länge leva.” Skuldoffret innebär en betalning. Syndarna kan inte lösas eller friköpas utan betalning. Det krävs ett felfritt offer till ett värde som täcker skulden. Guds lamms blod har tillräcklig köpkraft för att friköpa alla människor åt Gud.

I Uppenbarelseboken tillbeds och prisas det slaktade Lammet med följande ord: ”Med ditt blod har du åt Gud köpt människor av alla stammar och tungomål och folk och folkslag” (Upp 5:9). Förebilderna för Messias offer måste ständigt upprepas, men när den som förebildats gett sitt liv som skuldoffer, behöver ingen upprepning ske. Det slaktade Lammet uppstår till liv igen: det får se avkomlingar och länge leva. Den uppståndne Jesus säger till Johannes: ”Jag var död, och se, jag lever i evigheternas evigheter och har nycklarna till döden och helvetet” (Upp 1:18). Luther kommenterar orden ”han ska leva länge” (er wird *in die Länge leben*) med orden: ”det betyder evigt” (das heisst *ewiglich*).⁷

Messias återvändande till livet är en följd av hans själs möda. Genom att han helt gick in under Guds vilja, var lydig Fadern i allt och tåligt led och dog för hela mänsklighetens synd mot Gud, får han på nytt se livet och han är tillfreds över sitt fullbordade frälsningsverk. Som fullkomlig var han ett omöjligt byte för döden. Luther kommenterar: ”Kristus ska se frukten av sitt lidande, sin uppståndelse” (Christus wird die Frucht seines Leidens, seiner Auferstehung sehen).⁸

Tjänarens fullkomliga enighet med Gud kan också uttryckas med orden ”hans kunskap” (v 11). Ordet *dāat* ”kunskap” är ett rikt ord som innefattar intim gemenskap, full enighet och samförstånd. Jesaja

⁷ Anf. arb., col. 633

⁸ Anf. arb., col. 716

proklamerar: ”*Genom sin kunskap* förklarar min rättfärdige tjänare de många rättfärdiga och deras skulder är det han som bär.” En dogmatiker skulle kunna säga att orden ”genom sin kunskap” syftar på Messias *obedientia activa* (”görande lydnad”) och orden ”deras skulder är det han som bär” syftar på Messias *obedientia passiva* (”lidande lydnad”). Luther tolkar orden ”genom sin kunskap” (durch sein Erkenntnis) som ”genom kunskap om honom”, alltså om den subjektiva rättfärdiggörelsen, trons tillit till och mottagande av den objektiva rättfärdiggörelsen. Luther kommenterar: ”Denna kunskap är tron själv” (Diese Erkenntnis ist der Glaube selbst).⁹

Vers 12 slutligen talar om Messias segerbyte. Genom hans segerrika försoningsverk behövs ingen ytterligare laguppfyllelse och skuldbetalning. Han har köpt ”de många”, dvs. alla, åt Gud med sitt blod. Han vann seger - mot allt mänskligt förnuft - genom att han utgav (ordagrant ”tömde ut”) sitt liv i döden. Paulus anknyter till dessa ord i Filippibrevet 2: ”Han utgav (ordagrant ”tömde ut”, grek. *ekénåsen*) sig själv ... ödmjukade sig och blev lydig ända till döden – döden på korset” (v. 7, 8). Jesaja anger tydligt att orsaken till Messias segerbyte är hans offerdöd (”*eftersom han utgav sitt liv i döden*”). Bibel 2000 anger i stället orsaken så här: ”för att han *var beredd* att dö”. Denna förvanskning av texten är allvarlig: en beredskap att dö kan inte betala för människornas synder!! Jesaja betonar att Messias verkligen har offrat sitt liv för våra synder: han tömde ut sitt liv i döden *och blev räknad bland förbrytare*. På kvällen före sin korsfästelse hänvisade Jesus sina lärjungar till Jesaja 53: ”Jag säger er att på mig måste det ord uppfyllas som står skrivet: ’Han blev räknad bland förbrytare.’ Ja, *det ordet om mig blir nu uppfyllt*” (Luk 22:37).

De två sista raderna i Jesaja 53 betonar att det var han (*wehú*), han ensam som ”bar de många synd och i överträdarnas ställe trädde han in”. Verbet *jafgía* innebär att Messias trädde emellan, ställde sig mellan överträdarna och det straff de förtjänade. Översättningen ”bad för” (så Luther) är också möjlig. ”Han förbannar inte, han önskar inte att hans mördare ska fördömas och straffas p.g.a. denna ytterst avskyvärda synd, tvärtom förlåter han dem ... Han ber för sina mördare, som evangelisten säger. Hans hjärta är fyllt av kärlek, förbarmande och mildhet”

⁹ *Die Botschaft des Kreuzes*, s. 240.

(Er flucht nicht, er wünscht nicht, dass seine Mörder wegen dieser alle-
rabscheulichsten Sünde verdammt oder bestraft werden, vielmehr ver-
gibt er ihnen noch dazu... Er bittet für seine Mörder, wie der Evangelist
sagt. Sein Herz ist erfüllt von Liebe, Erbarmen und Milde).¹⁰ När det
står ”och *de starka* ska han få som byte”, associerar Luther till ”lagen,
döden och synden”.¹¹

Kort om bibelkritikens tolkning av Jesaja 53

Bibelkritiken avvisar i regel Jesaja 53 och andra messianska profetior
som messianska. Så här kan det låta: Tjänaren ”kan liksom annars i Jes
40-55 avse Israel eller en grupp inom folket” (Bibel 2000 i en not till
Jes 52:13ff). Ofta hävdas att tjänaren är Israel i den babyloniska fång-
enskapen. Fångenskapens Israel hade att genomgå ett ställföreträdande
lidande och detta Israel dog och begravdes i Babel, kan det heta. Det
finns inget skäl att anta att Deuterocesaja har tänkt på någon individ.
Tack vare de lidanden som fångenskapsgenerationen fick genomgå har
Israel nu fått förlåtelse för sina tidigare missgärningar, skriver t.ex. L.G.
Rignell (Vetus Testamentum 3, 1953, s. 92). Helmer Ringgren menar
att tjänaren är Israel eller det ideala Israel som beskrivs med hjälp av
kungliga kategorier (Israelitische Religion, 1973, s. 270). Tjänare-sång-
erna i Jesaja har enligt Ringgren sin upprinnelse i profetens funderingar
över Israels öde. Varför måste Israel lida så mycket har han frågat sig.
För en mera detaljerad presentation av Jesajabokens verkliga innehåll
och skälen till bibelkritikers avvisande av de messianska profetiorna, se
min bok *Guds Ord och bibelkritiken* (2004), s. 43-68.

Om någon frågar sig hur Jesaja kan beskriva Messias frälsningsgär-
ning med verb i förfluten tid, har profeten redan från början av sin bok
sagt att han förkunnar *vad Herren har låtit honom se*. Herren, ”han som
är och som var och som ska komma, den Allsmåktige” (Upp 1:8), har
uppenbarat för honom *både vad som är och vad som var och vad som ska
komma*. Jesaja har redan fått se också det som ska komma och därför
kan han använda förfluten tid för det kommande. Han hade genom
Guds uppenbarelse bl.a. sett hur det folk som vandrar i mörker ”fick

¹⁰ *Die Botschaft des Kreuzes*, s. 243.

¹¹ Se band 6 i *Walchutgåvan*, col. 724.

se” ett stort ljus (Jes 9:2) och hur Herrens sanne tjänare blev föraktad och övergiven, misshandlad och genomborrad (Jes 53). Därför liknar Jesaja 53 en ögonvitnesskildring av vad som hände med Jesus i april år 30, fastän Jesaja levde mer än 700 år tidigare. Detta kan en forskning som på förhand avvisar en allsmäktig Guds ingripande i historien inte acceptera och därför omtolkas Jesaja 53 och andra messianska profetior till utsagor om något som Jesaja och andra människor på ett naturligt sätt kunde iaktta i sin samtid.

Pastoralbrev

av John Vogt

De två breven till Timoteus och brevet till Titus kallas pastoralbrev. Paulus skriver som en engagerad andlig far och en klok, mogen pastor till sina högt älskade söner i tron. De är män som Paulus har valt till medarbetare och nu anförtrot att föra hans arbete vidare. I dessa brev visar Paulus sitt djupa engagemang för kyrkans framtid nu när hans liv på jorden närmar sig slutet.

Historisk bakgrund för pastoralbrev

Till skillnad från Paulus tio andra brev passar dessa tre brev inte in i den missionsverksamhet som berättas om i Apostlagärningarna. De slutar med att Paulus fortfarande är fånge i Rom. Den fångenskapen dateras till ca 61-63 e. Kr. Vad som hände Paulus från Apostlagärningarnas slut till hans död kan man bara gissa sig till utifrån hans brev och tidiga utombibliska källor.

Enligt romersk lag var två år den längsta tid man kunde hållas fånglad utan fällande dom. Blev Paulus i hast prövad, befunnen skyldig och avrättad under veckorna efter Apostlagärningarnas avslutning? Eller lades hans fall ner för att de judiska målsägarna inte förde det vidare? Uppgifter tyder på den senare möjligheten. Det är tydligt att Paulus väntade sig att bli frisläppt. I slutet av de två åren i Rom skrev han till filipperna: *I Herren är jag övertygad om att jag snart ska kunna komma själv* (2:24) och till Filemon: *Ordna dessutom ett gästrum åt mig. Jag hoppas att ni genom era böner ska få mig tillbaka* (22).

Det verkar som om Paulus blev frisläppt som han väntade. Flera uppgifter i tidig kristen litteratur antyder att Paulus tog med sig evangeliet så långt som till Spanien. Eusebius menar i sin *Kyrkohistoria* från omkring år 325 att Paulus blev frigiven efter sin fångenskap i Rom. Den mest

övertygande uppgiften finner man dock i Bibeln själv. I sina sista brev ger Paulus detaljer som inte passar in någon annanstans. Han nämner händelser som inte finns i Apostlagärningarna: *Ty av kärlek till den här världen har Demas övergett mig och rest till Tessalonika. Krescens har rest till Galatien och Titus till Dalmatien. Lukas är den ende som är hos mig. Ta med dig Markus hit. Han är till hjälp i min tjänst. Tykikus har jag sänt till Efesus. När du kommer, så ta med dig manteln som jag lämnade kvar hos Karpus i Troas, och böckerna, framför allt pergamentskrifterna. Kopparsmeden Alexander har gjort mig mycket ont . . . Erastus stannade kvar i Korint, men Trofimus lämnade jag i Miletus, eftersom han var sjuk* (2 Tim 4:10-20). Paulus talar om människor som inte passar in någon annanstans: *Hälsa . . . Onesiforus familj. . . Eubulus hälsar till dig, liksom Pudens, Linus och alla bröderna* (2 Tim 4:19-21) och *När jag nu sänder Artemas och Tykikus till dig . . . Juristen Zenas och Apollos ska du utrusta ordentligt, så att de inte saknar något* (Tit 3:12-13). Han nämner också ett vinteruppehåll i västra Grekland som inte passar in någonstans under hans första tre missionsresor: *Skynda dig att komma till mig i Nikopolis. Jag har beslutat mig för att stanna här över vintern* (Tit 3:12).

Uppgifter tyder på att Paulus gjorde en fjärde missionsresa under åren 63-67. ”Ingenting i Apostlagärningarna eller någon annanstans i Skriften stöder antagandet att Paulus liv och verk slutade med hans första fångenskap. Fallet är det motsatta, som visats ovan.”¹

Resvägen för den fjärde missionsresan kan ha sett ut ungefär så här:

Spanien år 63-64 – Paulus skrev om sin önskan att besöka Spanien efter att ha tillbringat en tid i Rom (Rom 15:24,28). Klemens av Rom skrev (ca 96) om Paulus: ”Han hade lärt rättfärdighet i hela världen och rest så långt västerut man kan komma.”

Kreta år 64-65 – Paulus skriver till Titus: *Jag lämnade dig kvar på Kreta* (Tit 1:5), vilket innebär att Paulus varit där själv.

Miletus år 65 – *Trofimus lämnade jag i Miletus* (2 Tim 4:20).

Kolosse år 66 – Paulus skulle då ha förverkligat sitt löfte att göra ett besök där (Filemon 22).

Efesus år 66 – *Nu, liksom när jag var på väg till Makedonien, uppmanar jag dig att stanna kvar i Efesus . . .*(1 Tim 1:3), innebär återigen att Paulus

¹ *The People's Bible Commentary, 1 Tim., 2 Tim., Titus*, Armin Shuetz, NPH, Milwaukee, 1991, s. 4.

var där personligen och sedan lämnade kvar Timoteus.

Troas på sin väg till Makedonien år 66 – Detta skulle ge oss tidpunkten för när han oavsiktligt lämnade kvar sin mantel och sina pergamentskrifter i Troas (2 Tim 4:13).

Makedonien och Grekland år 66 – Paulus skrev två av pastorallbrevet efter resan till Makedonien (1 Tim 1:3). Dessa två brev verkar visa en Paulus som var i stånd att göra upp planer och röra sig som han ville.

Korint år 66 – *Erastus stannade kvar i Korint* (2 Tim 4:20) tyder på att Paulus var tillsammans med Erastus och lämnade honom där.

Nikopolis över vintern 66-67 – Det verkar som om Paulus är på väg till Rom helt av egen fri vilja.

I Rom fångslas Paulus en andra gång – 67.

Förhållandena under Paulus andra fångenskap var mycket hårdare än under den första. Under den första fångenskapen bodde han i ett hus som han hyrde (Apg 28:30). Nu bar han *bojor som en förbrytare* (2 Tim 2:9, se även 1:16). I motsats till den stora hop människor han hade omkring sig under den första fångenskapen (Kol 4:7-14) hade hans vänner nu svårt att finna var han förvarades (2 Tim 1:17) och han var ensam (*Lukas är den ende som är hos mig* – 2 Tim 4:11). Dessutom har 2 Timoteusbrevet en helt annan ton än alla Paulus tidigare brev. I motsats till fångenskapsbrevens tillitsfulla ton om befrielse från fångelset säger Paulus nu: *tiden för mitt uppbrott är inne* (2 Tim 4:6).

Traditionen, som är den enda uppgift vi har om Paulus död, är enig i sitt vittnesbörd att Paulus dog martyrdöden i Rom. Den mest välkända av de tidiga förföljelserna började under Nero efter branden i Rom den 18 juni 64. Kristna gjordes till syndabockar och deras religion förbjöds. Neros förföljelse var lokal och berörde bara kristna i Rom med omgivningar. Om ovanstående rekonstruktion av Paulus fjärde missionsresa är riktig är det mycket möjligt att Paulus frivilligt reste till Rom efter sitt vinteruppehåll i Nikopolis. Det enda logiska skälet till att Paulus tillbringade vintern i en hamnstad på Greklands västkust vore att han avsåg att bege sig västerut över Joniska havet till Italien så fort segelsäsongen började på våren. När han kom till Rom blev han tydligen gripen i Neros förföljelse. Traditionen säger att Paulus blev halshuggen, vilket var en lämplig form av avrättning för en romersk medborgare, och begravnen i katakomberna. Paulus martyrium dateras till år 67 eller 68.

Vi har bara en utombiblisk redogörelse, ett brev från Klemens av Rom till korintierna omkring år 96: ”Paulus visade genom sitt exempel priset för tålmodig uthållighet. Efter att ha varit i bojor sju gånger, drivits i landsflykt, blivit stenad och predikat i öster och väster vann han den ädla berömmelse som var belöningen för hans tro. Han hade lärt rättfärdighet i hela världen och rest så långt västerut man kan komma. När han hade framburit sitt vittnesbörd inför makthavarna lämnade han världen och gick till det heliga, ett framstående exempel på tålig uthållighet” (1 Klemensbrevet 5).

1 TIMOTEUSBREVET

Den mogna pastorn Paulus har något viktigt att säga till sin unge medarbetare.

Historisk bakgrund

Paulus lämnade under sin fjärde missionsresa kvar Timoteus att ta hand om församlingen i Efesus medan han själv fortsatte resan till Makedonien (1:3). Därifrån skrev han detta sitt första brev till Timoteus. *Detta skriver jag till dig i hopp om att snart kunna komma till dig. Men om jag dröjer ska du veta hur man bör förhålla sig i Guds hus, som är den levande Gudens församling, sanningens pelare och grundval (3:14-15).*

Författarskap

Från Paulus, Kristi Jesu apostel på uppdrag av Gud, vår Frälsare, och Jesus Kristus, vårt hopp. Att Paulus är författaren bekräftas också genom att han kallar Timoteus sitt *äkta barn i tron*. Eftersom vi erkänner Skriften som gudomligt inspirerad och helt felfri betraktar vi Paulus namn i inledningen till detta liksom hans tolv övriga brev som tillräckligt bevis för att han har skrivit det. Urkyrkan erkände det som paulinskt.

Mottagare

Till Timoteus, hans äkta barn i tron.

Timoteus var född i Lystra, *son till en troende judinna, och hans far var grek* (Apg 16:1). Han hade från barndomen blivit undervisad i Gamla

testamentet (2 Tim 1:5; 3:15). Att Paulus nämner honom som *hans äkta barn i tron* tyder på att det var Paulus som förde honom till tro på Jesus, kanske vid sitt besök i Lystra under sin första missionsresa. När Paulus återvände till Lystra under sin andra resa inbjöd han Timoteus att vara med i sitt missionsteam. Paulus lät omskära Timoteus för att hans grekiska börd inte skulle hindra honom från att predika evangeliet för judar. Timoteus följde med Paulus på hans andra och tredje missionsresa och var med Paulus under hans första fångenskap i Rom (Fil 1:1; Kol 1:1; Filemon 1). Paulus närhet till och beundran för Timoteus märks av att Paulus nämner honom som medavsändare i sex av sina brev (2 Korintierbrevet, Filipperbrevet, Kolosserbrevet, 1 och 2 Tessalonikerbrevet och Filemon).

Paulus visar sitt förtroende för denne unge pastor genom att flera gånger sända honom som sin representant på viktiga uppdrag till församlingar (till Tessalonika – 1 Tess 3:2, till Makedonien – Apg 19:22, till Filippi – Fil 2:19-20). När Paulus frigivits från sin första fångenskap följde Timoteus först med honom. Paulus lämnade honom sedan i Efesus för att *förmana somliga där att inte förkunna falska läror* (1:3).

Alla kristna idag och speciellt de som är kallade att tjäna i det särskilda predikoämbetet kan få extra mycket uppmuntran av det som hände med Timoteus. Herren tog väl vara på Timoteus trots hans egen svaghet. Han var osäker på grund av sin ungdom (4:12), orolig och modlös (1 Kor 16:10, 2 Tim 1:7) och led ofta av dålig hälsa (5:23).

Det sista stället i Nya testamentet där Timoteus omnämns är Hebreerbrevet 13:23, där det berättas att han nyligen frigivits från fängelse.

Var och när brevet skrevs

Brevet skrevs i Makedonien eller Grekland ca 63-66. Paulus hade lämnat Timoteus i Efesus och fortsatt resan till Makedonien och Grekland, varifrån han skrev detta brev.

Orsaken till detta brev

Paulus insåg att han inte skulle återvända till Efesus så snart. Därför skriver han för att

1. vägleda sin unge assistent
2. motbevisa falsk lära (gnosticism, judaism, asketism)

3. ge handledning i den växande församlingens angelägenheter

Timoteus egna erfarenheter som långvarig elev till Paulus gör att man kunde förvänta sig att han redan kände till det brevet handlar om. Men vi kan fundera på om Paulus inte i första hand skrev för att undervisa Timoteus utan för att ge skriftligt stöd till hans ämbetsutövning. Det antagandet stöds av antydningar i brevet att Timoteus mötte ett visst motstånd.

Framträdande kännetecken

Brevet ger mycket praktisk vägledning för en ung pastor. Paulus talar om för honom att han i den stridande kyrkan måste *kämpa trons goda kamp* (6:12). Timoteus måste göra det genom att motarbeta kätterska lärare som vill störa församlingen med *struntprat*. Han gör det också genom att lära ut *hur man bör förhålla sig i Guds hus* (3:15). Paulus ger anvisningar om de kvalifikationer som behövs för att vara församlingsledare, ger råd om hur man ska handskas med olika grupper i församlingen och avslöjar hemligheten med sann gudsfruktan. Det yttersta syftet med Timoteus ansträngningar är: *När du gör det, frälser du både dig själv och dem som lyssnar på dig* (4:16).

Specialfrågor

Gud, vår Frälsare, som vill att alla människor ska bli frälsta och komma till insikt om sanningen (2:4). Guds vilja för vår värld är uppenbar. Den kärleksfulle, nådige Guden vill att alla ska bli frälsta. Och han har gjort den frälsningen tillgänglig för alla genom *Kristus Jesus, som gav sig själv till lösen i allas ställe* (2:6).

Vad Paulus säger om kvinnans roll i 2:11-15 förtjänar uppmärksamhet. *Jag tillåter inte att en kvinna undervisar eller gör sig till herre över mannen, utan hon ska leva i stillhet*. Här och i 1 Kor 14:33-35 tillämpar Paulus Skriftens undervisning när det gäller mäns och kvinnors uppgifter i kyrkans offentliga verksamhet. Bibeln lär att en make ska tjäna som den kärleksfulle huvudmannen för familjen i självutgivande ledarskap så *som Kristus har älskat församlingen och offrat sig för den* (Ef 5:25).² Den kristna hustrun ska i sin tur respektera, stödja och underordna sig

² Se Ef 5:21-33; Kol 3:18-19; 1 Petr 3:1-7.

sin make när han försöker fullgöra det som han har ansvar för. Nu är den kristna kyrkan den enda mänskliga organisation som förbinder sig att följa och praktisera vad Bibeln säger. Paulus säger att det finns ett mycket enkelt och tydligt sätt för kyrkan att visa respekt för Guds vilja när det gäller mannens och kvinnans olika roller. Kyrkan tilldelar män som tjänar som huvuden och representanter för sina familjer ledarställning och auktoritet. Det är därför kvinnor inte får uppdrag inom det offentliga ämbetet som innebär att de har auktoritet över män. Det är därför pastorn (dvs. den som leder gudstjänsten och är herde för hela församlingen) liksom röstberättigade (dvs. de som fattar bindande beslut för församlingen) ska vara män.

Paulus fortsätter med att säga: *Men hon ska bli frälst under det att hon föder barn, om hon fortsätter att leva ett ärbart liv i tro, kärlek och helgelse.* Denna bibelvers har kallats den svåraste i pastoraltbrevet och har blivit föremål för många tolkningar. En som vi kan avfärda omedelbart är att en kvinna vinner frälsning genom att föda barn. Paulus utesluter den möjligheten när han säger *om hon fortsätter att leva ett ärbart liv i tro, kärlek och helgelse.* Två möjliga tolkningar är mest troliga. Den första är att en gudfruktig kvinna, trots att synden fördärvat äktenskapets och föräldraskapets fullkomliga glädje, ska finna ”frälsning” (dvs glädje, förverkligande och välsignelse) genom att i enlighet med Guds plan fullfölja rollen som hustru och mor. Den andra möjliga förklaringen till den här svåra versen är att Gud ska bevara den troende kvinnan fysiskt under barnafödandet.

Innehåll

Tema: Kämpa trons goda kamp

Disposition:

Inledning – 1:1-2

Lärodel:

1. Varning för falska profeter – 1:3-20
2. Föreskrifter för församlingens förvaltning – 2:1-3:16

Praktisk del:

Föreskrifter för pastor Timoteus – 4:1-6:19

Avslutning – 6:20-21

Nyckelavsnitt: 1:15-17; 2:1-6; 6:6-12

Kanonfrågan

Homologoumenon.

TITUS

”Detta är ett kort brev men en mönsterbild för kristen läroframställning, där allt som behövs för en kristens kunskap och liv sammanfattas på ett mästerligt sätt” (Martin Luther).³

Historisk bakgrund

Tydligen besökte Paulus Kreta efter frigivningen ur sin första fångenskap, kanske på väg hem från Spanien (1:5).

Det sades att *kreter ljuger alltid, är vilddjur, glupska och lata* (1:12), som också Epimenedes (6:e århundradet före Kristus), en av deras egna poeter, beskrev dem. Många klassiska författare beskrev kreternas falskhet. Det grekiska verbet för ”att uppföra sig som en från Kreta” (*kretizein*) blev ett ord med innebörden ”vara en lögnare”.

Författarskap

Från Paulus, Guds tjänare och Jesu Kristi apostel.

Mottagare

Jag hälsar Titus, mitt äkta barn i den gemensamma tron.

Titus nämns inte i Apostlagärningarna, men finns omtalad 13 gånger på andra ställen i Nya testamentet. Eftersom Paulus kallar Titus sitt *äkta*

³ LW 35:389.

barn i den gemensamma tron (1:4) var han otvivelaktigt en som blivit omvänd genom Paulus. Vi finner Titus i Antiokia när man beslöt att Paulus och Barnabas *och några andra av dem skulle fara upp till apostlarna och de äldste i Jerusalem* för att överlägga om omskärelse var nödvändig för frälsningen (Apg 15:2). Paulus tog med sig Titus som ett prejudicerande rättsfall och berättar att *inte ens min följeslagare Titus som är grek blev tvingad att låta omskära sig* (Gal 2:1-5). Titus blev ett levande exempel på den kristna frihet som kyrkomötet i Jerusalem försvarade.

Paulus tyckte att Titus var en värdefull och tillförlitlig *vän och medarbetare* (2 Kor 8:23; 12:18). Han sände honom till exempel till Korint för att klara upp de problem som uppstått i församlingen där. Efter att ha avlagt rapport till Paulus blev han senare sänd till Korint igen (2 Kor 7:5-6; 8:6).

Paulus arbete på Kreta resulterade i ett antal församlingar utspridda över ön. När det blev dags för Paulus att fortsätta resan lämnade han Titus för att *ordna det som ännu återstod och i varje stad insätta äldste* (1:5). Paulus lovade sända en ersättare till Kreta så att Titus skulle kunna förena sig med honom igen i Nikopolis (3:12). Slutligen måste Titus ha varit hos Paulus i Rom under en del av hans andra fångenskap, för Paulus sände honom från Rom till Dalmatien, dagens Albanien (2 Tim 4:10).

Var och när boken skrevs

Från Makedonien eller Grekland ca 63-66. Paulus närmar sig Nikopolis men har tydligen inte anlänt dit ännu. Brevet skrevs ungefär samtidigt med Första Timoteusbrevet.

Orsaken till detta brev

Paulus skrev för att

1. vägleda Titus när han mötte motstånd⁴
2. undervisa honom om tro och uppförande
3. varna för falska lärare
4. informera honom om sina framtidsplaner för honom.

Paulus skriver: *Så ska du tala, förmana och tillrättavisa med allt eftertryck. Låt ingen se ner på dig* (2:15). Det tyder på att ytterligare ett syfte

⁴ 1:5; 2:1,7-8,15; 3:9.

med det Paulus skriver var att klargöra att Titus ämbete hade apostelns officiella stöd.

Framträdande kännetecken

Tonvikten läggs på *goda gärningar* (1:16; 2:7,14; 3:1,8,14). Det bör inte komma som någon överraskning för oss när vi kommer ihåg kretensarnas moral och rykte. Vi bör också lägga märke till att det inte finns någon konflikt mellan Paulus och Jakob när det gäller vikten av goda gärningar i en kristens liv. I det här brevet låter Paulus lite som Jakob. Han klargör att goda gärningar inte frälser oss. Han skriver: *Men när Guds, vår Frälsares, godhet och kärlek till människorna uppenbarades, frälste han oss, inte för rättfärdiga gärningar som vi hade gjort, utan på grund av sin barmhärtighet, genom ett bad till ny födelse och förnyelse i den helige Ande* (3:4-5).

Brevet har klassiska sammanfattningar av den kristna läran (2:11-14; 3:4-7).

Specialfrågor

Det är påfallande hur många av kristendomens huvudläror som detta korta brev kommer in på. Listan innehåller utkorelsen (1:1), evigt liv (1:2; 3:7), inspirationen (2:5), Guds nåd (2:11), frälsningens allomfattande natur (2:11), Kristi frälsningsgärning och gudom (2:13), Kristi återkomst (2:13), den ställföreträdande försoningen (2:14), syndafördärvet (3:3), Guds kärlek och barmhärtighet (3:4-5), pånyttfödelsen (3:5), renandet från synden (3:5), den helige Andes person och verk (3:5), dopet (3:5), rättfärdiggörelsen (3:7) och det eviga livet som arvedel (3:7).

Innehåll

Tema: I överensstämmelse med den sunda läran (2:1)

Disposition:

Inledning – 1:1-4

Lärodel: En kristen pastors kvalifikationer – 1:5-16

Praktisk del:

Undervisning om helgelsen – 2:1-3:11

Avslutning – 3:12-15

Nyckelavsnitt: 2:11-14; 3:1-8

Kanonfrågan

Homologoumenon

2 TIMOTEUSBREVET

Detta brev kan kallas ”Paulus sista vilja och testamente”, skrivet när han såg döden närma sig. Det är det sista av Paulus brev som Gud har bevarat åt oss i Bibeln.

Historisk bakgrund

Paulus fängslades en andra gång av Nero ca 67. Den här gången var villkoren och behandlingen av honom mycket sämre än under hans första fångenskap i Rom. Han blev kedjad som en vanlig brottsling (1:16; 2:9). Hans vänner hade svårt att hitta var han hölls fången (1:17). Han visste att döden var mycket nära förestående (4:6-8).

Författarskap

Från Paulus, genom Guds vilja Kristi Jesu apostel, sänd för att predika löftet om liv i Kristus Jesus.

Mottagare

Till Timoteus, mitt älskade barn.

Var och när brevet skrevs

Paulus skrev från fängelset i Rom strax före sin död ca 67. Han hade redan hållit ett försvarstal inför den romerska domstolen (4:16). Ingen dom hade fallit, men Paulus var säker på att martyrdöden var nära förestående (4:6-8).

Orsaken till detta brev

Paulus anger tre skäl att skriva:

1. Han är ensam. Många har övergett honom eller är frånvarande; bara Lukas är hos honom (1:15; 4:10-12). Paulus ville väldigt gärna att Timoteus skulle komma till honom (1:4; 4:9,21). Han hade tidigare antytt vilken speciell närhet han kände till Timoteus när han skrev: *Jag har ingen som han* (Fil 2:20).

2. Paulus oroade sig för församlingarnas välgång under denna tid av förföljelse under Nero. Han uppmanar Timoteus att bevara evangeliet (1:14), att hålla fast vid det (3:14), att predika det (4:2) och att om nödvändigt lida för det (1:8; 2:3).

3. Han ville skriva till församlingen i Efesus genom Timoteus. Lägg märke till pluralen i *Nåd vare med er* (4:22). Detta visar att brevet var avsett att användas offentligt.

Framträdande kännetecken

Detta brev är mycket mer personligt än det första. Därför gör sig Paulus inte så mycket besvär med att följa en sammanhängande tankegång.

Märk den långa raden av metaforer i kapitel 2: barn, lärare, soldat, den som tävlar, jordbrukare, den som lider, arbetare, kärll till heder och tjänare.

Ett särskilt viktigt avsnitt är Paulus beskrivning av Skriftens ursprung och syfte (3:15-17).

Vi ser också Paulus utvärdering av sitt ämbete utan beklagande. Jag har utfört mitt uppdrag, jag är redo att dö (4:6-8).

Specialfrågor

Medan Paulus ämbetstid närmade sig slutet var Timoteus bara i början. Paulus känslofulla vädjan till Timoteus är:

Bevara genom den helige Ande som bor i oss det goda som har blivit anförtrott åt dig – 1:14

Hämta kraft i den nåd som finns hos Kristus Jesus – 2:1

Lid också du som en god Jesu Kristi soldat – 2:3

Predika ordet, träd fram i tid och otid, bestraffa, tillrättavisa och förmana, med allt tålmod och all undervisning – 4:2

Men var du sund och förnuftig i allt. . . utför en evangelists gärning och fullgör din tjänst – 4:5.

Innehåll

Tema: Predika ordet

Disposition:

Inledning – 1:1-2

Lärodel:

1. Predika endast Guds ord – 1:3-2:13
- 2 Uppför dig som en sann evangeliets tjänare – 2:14-3:9
3. Predika alltid Guds ord – 3:10-4:5

Praktisk del:

Förtröstansfull bekännelse och personliga kommentarer – 4:6-18

Avslutning – 4:19-22

Nyckelavsnitt: 3:1-5, 14-17; 4:6-8

Kanonfrågan

Homologoumenon.

Utblick över samtiden

Svenska kyrkan har fått en ny ärkebiskop

Det blev som väntat biskopen i Växjö stift, Anders Wejryd som valdes till ärkebiskop i Svenska kyrkan. Han vann med röstsiffrorna 176 mot 127. Motkandidat var biskopen Ragnar Persenius i Uppsala.

Anders Wejryd är född 1948 i Falköping, och är uppvuxen i Uppsala och Västerås. Han prästvigdes 1972 i Västerås. Han har varit kyrkoherde i Munktorps pastorat 1976-85 samt i Arboga pastorat 1985-87. I den senare tjänsten var han även kontraktsprost i Köpings-Arboga kontrakt och så biskop i Växjö stift sedan 1995. Wejryd blir den förste ärkebiskop som Svenska kyrkan själv utsett, i stället för att som tidigare efter ett presentationsval med tre kandidater utnämnas av regeringen. Han tillträder den 1 september 2006 ämbetet som Svenska kyrkans 69:e ärkebiskop.

I sin programförklaring inför den nya uppgiften säger Wejryd att han vill satsa på socialt arbete, enligt *Dagens Nyheter*, nätupplagan. Vidare heter det: Som ärkebiskop vill han satsa på kyrkans engagemang i diakoni, det vill säga hur vanliga människor har det. Han vill stärka Svenska kyrkans sociala engagemang. Wejryd är med i styrelsen för Lutherska Världsförbundet och innehar en rad internationella uppdrag inom olika organisationer. Hans hobby är historia och tåg, med inriktning på svenska lok.

Han är inte främmande för att manliga präster som vägrar tjänstgöra med kvinnliga polisanmäls. ”Vi har en diskrimineringslag och det är fråga om en kränkande särbehandling. Det är inte fel att det görs utredningar på ett rättssäkert sätt”, säger han.

Intervjun fortsätter med frågan om en särskild välsignelseakt för homosexuella par. När man i höst ska anta den slutliga versionen av välsignelseakt tror han att kyrkans folk ”i stort” är med på den nya ordningen.

”Förändringar måste vara förankrade, men här har gjorts ett gediget utredningsarbete och det har förts många samtal,” säger Wejryd.

På frågan om sin personliga relation till Gud, svarar han: ”Jag har en förtröstan på Guds trofasthet. Och tror på en Gud som ser djupare än någon av oss människor”.

Vad som ligger i det kan man bara ana sig till med anledning av det ovan sagda. Det är klokt att han vill satsa på socialt arbete och diakoni, det finns ju alltid behov av hjälpinsatser i samhället. Där gör han nog minst skada andligt sett. Människors andliga behov är förmodligen av sådan art att den nye biskopen gör klokt i att lämna dem åt andra.

När det gäller engagemanget i samhällsdebatten kommer han att tänka sig för lite mer, eftersom han blir mer påpassad nu. Men han är inte främmande för att ta polisen till hjälp i sin kamp för jämställdheten. Nu är det inte speciellt originellt för Svenska kyrkans ledning. Det är bara en fortsättning på en gammal tradition att använda sig av polismakten i förföljelsen av "oliktänkande". Det är lättare att låta polisen ta hand om "lärotukten" än att följa den bibliska handledningen. Vände man sig till Bibeln skulle man få allt för många problem, också med den egna inställningen. (Intervjun är gjord i *DN* den 30 mars 2006).

Enligt *Kyrkans Tidning* 06/2006 höll den avgående ärkebiskopen ett "känslösamt avsked" på Pingstdagen. Hans predikan hade temat "Må vinden vara din vän", en predikan så känslösam att den hälsades med stående ovationer när biskopen lämnade kyrkan efteråt. Med tanke på apostelns varning: - *Vi skall då inte längre vara barn som kastas hit och dit av vågorna och som förs bort av varje vindkast i läran, när människorna bedriver sitt falska spel och i sin list förleder till villfarelse* - (Ef 4:14), var det en mycket passande avslutning på en hans ämbetsutövning. Men man måste säga att han har varit trogen sin lärosats och varit en vindens vän. När nu applåderna tystnat och den biskopliga utstyrseln lagts av, fortsätter vinden att blåsa och sprida de andliga miljögifter han sått ut. Av frukten känner man trädet!

EFS 150 år

Det var fest på Skansen när EFS firade 150 år. Enligt *Kyrkans Tidning* 06/2006 var det 4000 EFS-are som samlats för att fira denna dag. Och det var fest från morgon till kväll, säger artikeln och fortsätter:

"Gudstjänsten leddes av Stockholmsdistriktets föreståndare Lennart Isaksson, som talade med utgångspunkt från jubileumskonferensens motto "I detta tecken". Lutherska kören från Göteborg framförde 'En liten stund med Jesus' i modern tappning, dockteatergänget Set Free från Östersund påminde stora och små om att Gud hör bön. Mega men, tolv

häftiga killar från Ängelholm, dansade. Lavendelflickorna från Örebro sjöng. Gudstjänstdeltagarna var så entusiastiska att allt applåderades, till och med textläsningen om Jesu död på korset.

Missionsföreståndare Anders Sjöberg predikade kort men lödigt om korset. Varför räcker inte talet om kärlek? Vad är unikt med just den kärlek som korset symboliserar, frågade han och svarade med tre nyckelord. Korsets trä ger bärighet även inför döden. Det ger bränsle för livet, också när tillvaron brakar. Och det kan bli byggnadsmaterial, där vi sårbara bristfälliga människor får bidra var och en”.

Det är inte säkert att C O Rosenius hade känt igen sitt EFS. Han hade konstaterat att en hel del har förändrats under åren. Att korset inte har mer värde än till bränsle och byggmateriel skulle med säkerhet förskräckt honom mer än allt det andra. För honom var predikan om korset den gudomliga ”dårskap”, som är frälsande för hela den förlorade världen. I Sjöbergs predikan framställdes inte människan i så negativ dager att hon är förlorad utan korset. Istället är hon byggmästaren som lämnar ifrån sig det stiliga huset. Människan bidrar med sitt verk, även om hon hämtar lite trä från korset är slutprodukten hennes. Även de sårbara och bristfälliga får bidra. Alla måste få vara med, vem är inte sårbar eller bristfällig? Eller är det kanske därför tillvaron brakar? ”Människan i centrum” har predikats under ett antal decennier och det har satt sina spår. Den predikan får i fall applåder!

Nu var det fler som firade med EFS på Skansen. Företrädare för Svenska Missionskyrkan, Alliansmissionen och Bibeltrogna Vänner-ELM, framförde hälsningar och förhoppningar om fortsatt eller förnyad samverkan. Dessa tre organisationer har gemensamma rötter med EFS, heter det i artikeln. Det är snart hundra år sedan den sistnämnda organisationen bildades i protest mot den bibelsyn som då slagit rot i EFS. Många smärtsamma minnen från den skilsmässan finns fortfarande kvar inom dessa organisationer.

Det är något mer än hundra år sedan P Waldenström förkunnade en försoningslära som gick emot den rosenianska förkunnelsen. Och då drog sig Waldenströms anhängare ur och bildade Svenska Missionsförbundet, numera Missionskyrkan.

Det måste vara pinsamt för dessa företrädare att komma till denna konferens med sina hälsningar från organisationer som en gång tagit

avstånd från EFS av läroskäl. Den enda förklaringen de kan ge till att deras organisationer existerar är ju, att deras fäder handlade fel när de bröt sig ur EFS. De kan förstås lova att om frågorna som splittrade EFS den gången, hade kommit upp idag hade med säkerhet ingen delning ägt rum.

Nu är det andra tider och det samarbete som finns ska fortsätta och det som inte funnits ska nu upptas. Och i kör uttalar man sin förhoppning om Guds välsignelse över framtiden. Rädslan att bli betraktad som isolationist är så stark att man är beredd att göra avkall på det som en gång var det bärande, övertygelsen om vad som var Guds ords lära. Då tog man strid för sin övertygelse även om det innebar medlemsras.

I dessa ekumenikens tidevarv kan man inte ta en strid för läran eftersom den knappast kan omnämnas utan att skapa oro. Man har gemensamma rötter och det kan man påminna varandra om. Vilka rötter det rör sig om framgår inte, inte heller vilket budskap det är som ska predikas, endast att budskapet ska gå ut, heter det. Det betonades också att en kyrka behöver en väckelserörelse. Frågan blir: vem ska väckas, med vad och varför?

Evangelisk Lutherska Bekännelsekyrkan ingår kyrkogemenskap med den Danska Evangelisk Lutherska Frikyrkan.

Det är nätupplagan av *Gratia* 2/2006, organ för Ev Luth Bekännelsekyrkan (ELBK) som genom sin ordförande Asbjörn Hjorthaug, kungör att kyrkogemenskap ingåtts mellan de båda kyrkorna. Det är efter flera års upprepade samtal och öppna konferenser man nu i sommar förklarar sig stå i gemenskap. Det är naturligtvis med stor entusiasm och glädje Hjorthaug kungör denna nyhet.

Den Danska Frikyrkan ELFKD har under många år stått gemenskap med de tyska fria kyrkorna som är samlade under namnet SELK och den större Missourisynoden (LCMS) i USA. Nu är man tydligen beredd att bryta upp dessa band eftersom den svensk/norska ELBK inte kan acceptera gemenskap med dessa kyrkor på grund av den bibelkritik och liberala teologi, de hyser inom sig. ELFKD har i tio år inte praktiserat sin gemenskap med SELK och de har också tagit avstånd från LCMS:s väg, skriver Hjorthaug. Det verkar inte som om man ännu har brutit officiellt, utan står i s.k. protest mot dessa kyrkor. Detta är ett bekym-

mer av den arten att det ska lösas ”etter hvert” (allt eftersom), enligt kungörelsen.

ELBK har annars gjort sig känd för att vara mycket strikt i sin utövning av kyrkogemenskap, därför kan detta steg inte annat än förvåna. Så länge det råder gemenskap med SELK/ LCMS och ELFKD kan det inte uppfattas annat än som ett triangelförhållande. LCMS har t.ex. gemenskap med den Lettiska luth kyrkan som i sin tur står i gemenskap med Svenska kyrkan. Har man under tio år stått i protest mot en gemenskap har man väl mer än nog haft tillfälle att uppfylla det apostoliska kravet på att förmana en eller två gånger. Därefter ska förmaningen tydliggöras med en brytning. Trovärdigheten försvagas istället för att tillväxa i sådant fall. Alltsammans hänger på vad som ska avgöra, Guds ord eller känslan. Den frågan bör nog lösas med en gång och inte ”etter hvert”.

Alvar Svenson

Litteratur

GUDS DÅRSKAP

Becker, Siegbert W.

Biblicums förlag. 2006.

192 s.

Inledning

Vilken relation har egentligen biblisk tro och sunt förnuft? Vilken roll har det mänskliga förnuftet i den kristna teologin? Behöver tron göras förnuftig, eller är tron något som är fullständigt avskilt från människans förståndsformåga? Alla dessa är dagsaktuella frågor, men de är inte för den sakens skull några nya frågor. Faktum är att den kristna kyrkan i princip oavbrutet fått kämpa med dem sedan apostlarnas tid, om än med varierande intensitet. Martin Luther hade ett alldeles särskilt sätt att förhålla sig till dessa frågor som han med sitt mustiga språkbruk tog upp på många håll i sin väldiga litterära produktion. Men det kan vara svårt att förstå vad Luther menar alla gånger, för han kunde ibland uttrycka sig väldigt nedgörande om förnuftet och beskriva det som fördärvat och fientligt mot Gud. Andra gånger framhålls det av honom som den finaste av Guds gåvor. Precis som med andra stora tänkare är det ett studium i sig att förstå Luther på alla punkter. Lyckligtvis har vi nu en bok i ämnet, skriven av en expert i frågan som även i övrigt var en stor lärare i teologi, Professor Siegbert Becker. Han skrev faktiskt sin doktorsavhandling i ämnet. Becker höll senare en serie föreläsningar i saken som sedan sammanfördes i bokform på engelska 1982 med namnet *The Foolishness of God*. Denna sammanställning föreligger nu i svensk översättning med namnet *Guds Dårskap*. Becker ger oss i denna bok huvuddragen i Luthers tänkande om förnuftet och när vi förstår dem så får vi ta del i en mycket väl genomtänkt, bibliskt välgrundad och lärorik undervisning i ämnet. Låt oss så i några korta och något elaborerande avsnitt göra ett referat av det boken lär oss.

Luthers intellektuella omgivning och dess betydelse

Det är alltid viktigt att förstå den intellektuella bakgrunden en inflytel-

serik teolog verkade i, så också med Luther. Den förnuftsytan som fortfarande var dominerande på Luthers tid, var den som kom ur Thomismen. Thomas av Aquino (1225-1274) hade på 1200-talet utarbetat en syntes av aristotelisk filosofi och kristen teologi som kom att bli dominerande och än idag är av största vikt för den romerska kyrkan. I denna gavs förnuftet en framträdande roll, och även om förnuftet inte nödvändigtvis ansågs kapabelt till allt (det kunde exempelvis inte ensamt bevisa att världen skapades ex nihilo eller ensamt komma fram till att Gud är treenig enligt Aquino själv) så ansågs det vara ett osvikligt instrument i sin domän. Att förnuftet exempelvis skulle kunna begripa nattvardens natur och bevisa Guds existens var vanliga uppfattningar. Luther själv påverkades en del av Occamismen¹, vilken var den skolastiska inriktning han själv undervisades i under sin studietid. Occam (levde ungefär 1287-1347) var betydligt mer kritisk gentemot förnuftet än de tidigare skolastikerna, och på många punkter förebådar Occam och hans lärjungar Luther och reformationen. Occam höll i teorin skriften som enda ofelbara trosnorm och menade att både kyrkomöten och påvar var felbara och underordnade skriften. Han var också relativt skeptisk mot människans förnuftsmässiga förmåga i det Gudomliga. Occam själv stred med stor energi mot sin tids påve som han höll för korrumpierad och falsk. Men Occamisterna som skolbildning var generellt bättre i teorin än praktiken. De höll sig i praktiken till kyrkans auktoritet och undvek den strid Luther tog då han fann att kyrkans auktoritet användes för att försvara läror som stred mot Guds ord. Luther var sålunda både en hätsk kritiker av skolastiken men också en ättling till Occamismen. Det väsentligt unika med Luther är att han som ingen av sina intellektuella lärare utgick från Guds ord.

En fördold Gud

Något som är väsentligt för att förstå Luthers syn på tro, förnuft och teologi är att förstå hans syn på Gud, en syn han hämtade ur skriften². Enligt denna syn är Gud fördold för människan och kan endast i en begränsad

¹ Jag följer här stavningen av Occam som föreligger i boken, vanligt är också att använda stavningen "Ockham" i svenska texter.

² Det finns flera Bibelställen som visar på att Gud är fördold för människan, och att det finns hemligheter som inte är uppenbarade. De visar Guds outgrundlighet för människan. Se exempelvis 1 Tim 6:13-16; 1 Kor 2:11; 1 Kor 13:9-12; Rom 11:33-35; Jes 45-48; Job 11:7

omfattning förstås igenom sin uppenbarelse, i synnerhet den särskilda uppenbarelse som skriften är. Eftersom Gud befinner sig i ett ljus dit människan inte kan och får komma, så skall hon lyssna till Guds ord och inte själv komma med egna spekulationer. För förnuftet är kanske den Treenige Guden absurd, men förnuftet är inte kapabelt att utröna det Gudomliga utan skall lyssna till det Gudomligas uppenbarelse om sig själv. Denne fördolde Gud har uppenbarat sig på två sätt, igenom naturen och skriften.

Luther och naturteologin

Becker betonar att även om Luther, i jämförelse med de flesta skolastikerna, var tämligen kritisk mot naturteologin så vore det fel att säga att han kategoriskt avvisade den. Enligt Luther var naturteologin något som uteslutande gav lagisk kunskap om Gud och därför sekundär till den skriftliga uppenbarelsen. Detta då naturteologin inte gav kunskap om det viktigaste av allt för en människa, evangeliet om Guds nåd i Kristus. Dessutom betonade Luther att naturteologin förvisso kunde ge goda skäl till att erkänna Guds existens. För visst tyckte han att världens existens och ordning var något en förnuftig människa borde erkänna som Guds verk (de kosmologiska och teleologiska argumenten). Luther trodde likaså på en medfödd, instinktiv Gudstro. Men de förnuftsbase-
rade argumenten ansågs inte av Luther vara absolut bindande, de kunde argumenteras emot. Dessutom så finns också det ondas problem som kan beskrivas som ett förnuftigt argument emot Guds makt eller godhet. Den instinktiva Gudstron förtrycks och förträngs dessutom ofta av den syndiga människan, och där den tvingar sig fram så tas istället avguden fram som substitut. För Luther hade naturteologin därför en begränsad roll. Luther anknöt som framgått naturteologin till åtskillnaden mellan lag och evangelium, och poängterade att den naturliga Gudsuppenbarel-
sen är rent lagisk. Den Gud som förnuftet kan komma fram till är mäktig, vis och rättvis. Han är en mäktig skapare som straffar det onda och belönar det goda. Men den kunskap som den i synd fallna människan så förtvivlat behöver kan inte nås av förnuftet. Eftersom människan är så djupt fallen i synd utgör den naturliga Gudskunskapen inget mer än en lagpredikan, och lagen frälser ingen men den fördömer alla. Men liksom den uppenbarelse av lagen som finns i skriften förskräcker

människan och gör henne medveten om sin hopplösa skuld och skam inför Gud, så kan även den naturliga Gudsuppenbarelsen i skapelse och samvete ge människan syndakänedom och bereda henne för evangelium. Luther lär ha anmärkt att utan den naturliga Gudskunskapen så skulle en predikant få hålla på bra länge för alls röra vid någon åhörars hjärta.

Luther om förnuftets tillämpning

Som vi tidigare sett så anser alltså Luther att förnuftet brukas felaktigt då det försöker sätta sig över Guds uppenbarelse och upphöja sig självt. Men för denna saks skull är inte tron irrationell. Att tro innebär också att med förnuftet tro att saker förhåller sig på ett visst sätt, exempelvis att nattvarden är bröd och vin samtidigt som den är Kristi kropp och blod. Tron är inte en utomförnuftig process såsom hos de nyortodoxa teologerna utan den handlar både om ett hjärtats förtröstan på, och ett förståndets gripande av, de sanningar som Gud uppenbarar i sitt ord. Hjärtats förtröstan på de gudomliga sanningarna är förstås av största vikt då den är absolut frälsningsnödvändig. Det förnuftsmässiga försanthållandet av de bibliska sanningarna innehar ju även Satan själv. Men det förändrar likväl inte att den förnuftiga objektiva tron också är av yttersta vikt för den kristne³.

Det är av största vikt att göra en åtskillnad mellan det *magistrala* (mästrande) förnuftsbruket, där förnuftet sätts på piedestal och tillåts döma över och överordnas Guds ord, och det *ministrala* (tjänande) bruket av förnuftet där människan ödmjukt underordnar sig sin Herres röst och utifrån denna söker uppnå en högre kunskap. För att ta ett exempel ur Luthers samtid kan vi betänka den thomistiska nådeläran. Denna var mycket noggrann med att betona Guds nåd och människans oförmåga, men eftersom den utgick från premissen att tron måste gå ihop med människans förnuft, och på så sätt i slutändan hamnade i ett magistralt förnuftsanvändande, så urartade thomismen i en vanlig usel synergism.

³ Här måste vi förstås vara försiktiga, för Gud kan ju skapa verklig tro hos en människa även där vi har svårt att se något förnuftsmässig process äger rum. Döpet av spädbarn är ett sådant fall, och vi får inte heller bortse från att frälsande tro kan finnas också hos förståndshandikappade och människor som av hög ålderdom, sjukdom eller döende inte förefaller ha de vanliga förnuftiga processerna. Tänk vilken tröst vi har i de objektiva synliga nådemedlen i dessa fall! Men i det vanliga fallet är tron både ett förnuftsmässigt gripande och hjärtats förtröstan.

Ett modernt exempel på magistralt förnuftsanvändande skulle kunna vara när vissa kristna försöker omtolka 1 Moseboks klara undervisning till att passa det som råkar hållas för sant av de flesta vetenskapsmännen i vår tid. Detta felaktiga förnuftsbruk har lett människor till märkligheter som att helt utan rimlig exegetisk motivation tolka om dagar till perioder och historiska personer som mytiska figurer. Ett gott exempel på ett ministralt förnuftsanvändande är det idoga studiet av skriftens originalspråk och uttrycks sätt som ger oss en djupare förståelse av Guds ord. Becker konstaterar att även om Luther med rätta kan ses som en antirationalist i många sammanhang så är det felaktigt att klassa honom som en irrationalist eftersom han ger förnuftet en viktig och omistlig roll när det underordnar sig Guds uppenbarelse.

Konsekvenser av Luthers syn på förnuftet inom teologi och apologetik

Becker beskriver i ett kapitel vardera hur den specifikt lutherska antirationalismen påverkat den systematiska teologin och synen på apologetik. I det teologiska kapitlet visar han hur många av de falska läror som finns beträffande sakramenten, nåden, lag och evangelium med mera, härstammar från att förnuftet intar en mästrande roll. Ett typiskt exempel är konflikten om nattvarden mellan luthersk teologi och reformert teologi. De reformerta menar att det ändliga inte kan rymma det oändliga, ty det vore en förnuftsmässig absurditet. Istället tolkas den klara meningen i Kristi instiftelseord och Pauli förmaningar kring nattvarden till församlingen i Korint om till att passa förnuftet. Luther däremot lät Guds ord vara just Guds ord, lät det ha sin riktiga betydelse och tog istället sitt förnuft till fånga under det. Kristi kropp och blod är verkligen närvarande, hur svårt det än kan var för oss människor att begripa! Ett annat exempel är det outgrundliga i det faktum att Gud vill allas frälsning, att frälsningen är av Guds nåd allena, och att det likväl är fallet att inte alla blir frälsta. Är det för att Gud förutbestämt vissa till fördömelse? Kalvinisten säger ja, men skriften säger nej⁴. Är det för att dessa inte haft en egen bejakande viljehandling till svar på Guds nåd? Ja säger synergisten, men nej säger skriften⁵. Både synergisten och kalvinisten hamnar fel då de försöker rationalisera ihop läran för att den ska bli förnuftig.

⁴ Se ex. 1 Tim 2:4 och 1 Joh 2:2.

⁵ Se ex. Ef 2:8-9

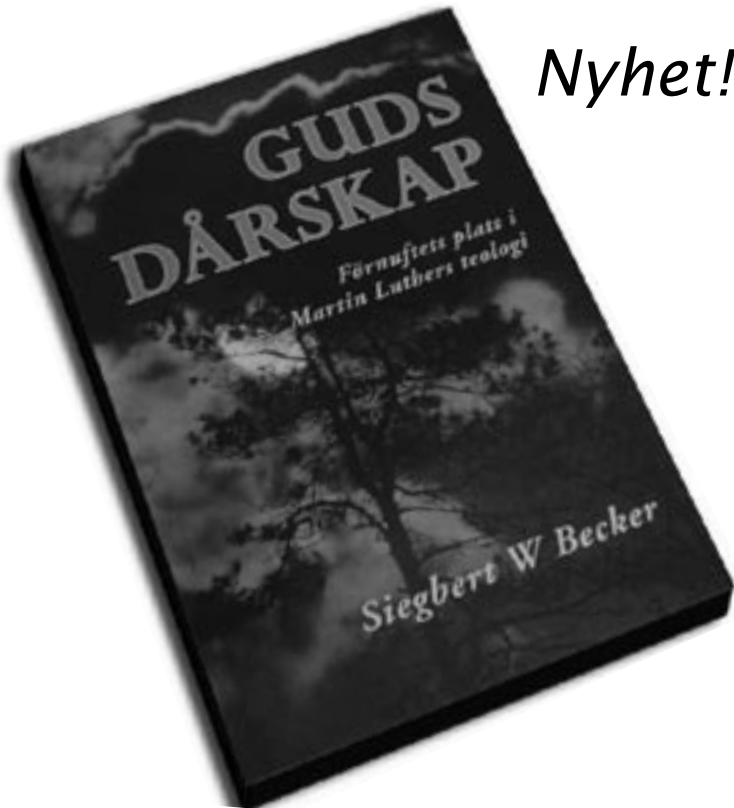
De lutherska principerna leder istället till att man låter Gud vara Gud, låter Guds ord få råda och lyfter på hatten för det man inte förstår.

Inom apologetiken så följer det naturligt ur Luthers principer en biblicistisk hållning. Han var negativ till inställningen att människan skulle försöka rättfärdiga Gud med sitt förnuft, och han ansåg att en rationalistisk apologetik hade en inneboende tendens till magistralt förnufts-användande. När vi försöker rättfärdiga varför Gud tillåter det onda så kan vi exempelvis lätt hamna i en sits där vi dömer över hur Gud kan och borde agera. Det är lätt hänt då att leret glömmer vem som är krukmakaren. Den roll Luther kunde se för förnuftet i apologetiken var huvudsakligen negativ och defensiv, det vill säga, förnuftet kunde visa på brister i kritik av den bibliska läran. Så länge vi är klara över att vi måste bruka förnuftet ministralt så kan apologetiken brukas för att visa på brister i filosofiska argument mot Guds existens och godhet, brister i bibelkritiken och även för att framhålla skriftens trovärdighet, skapelsens vittnesbörd om skaparen och skaparens lag som finns skriven i samvetet. Apologetiken är ett hjälpmedel och en uppgift, den får aldrig bli trons grundval. Förtröstan måste riktas mot Guds nåd i Kristus, inte på förnuftiga argument för Guds existens eller Jesu uppståndelse.

Sammanfattning

Guds dårskap är en mycket givande studie över ett ofta försummat och missförstått ämne, nämligen Luthers syn på förnuftet. Den ger oss insikt i Luthers tänkande och i de bibliska principer som brukats i den ortodoxa lutherdomen. Vi får även insikt i hur negligerandet av dessa principer ofta lett till falsk lära på ett mycket försåtligt sätt, och det hjälper oss också att förstå varför anhängare till dessa falska läror kan vara så förblindade trots skriftens klara undervisning. Den hjälper oss även att finna den rätta rollen för apologetiken i den kristna tron och förkunnelsen. Denna bok kan mycket varmt rekommenderas till alla som är intresserade av att lära mer om de principer som en god bibelteolog bör följa, ja den är av allra största nytta för den ortodoxe lärare som rätt vill förkunna lag och evangelium. Den ger oss bra svar som hedrar skriften på alla de frågor som vi inledde med.

Christian Strandh

Nyhet!

*Guds Dårskap av
Siegbert W. Becker*

*En värdefull julgåva!
Pris 100 kr. + porto*

**Biblicum Förlag, Släntvägen 10,
331 35 Värnamo. E-mail: biblicum@bredband.net**

Vädjan om hjälp

■ Vi vädjar till alla som förstår värdet av ett fritt bibelforskningscentrum för information och forskning att ekonomiskt stödja Stiftelsen Biblicum. Utan trogna understödjare kan Biblicum inte fullfölja sin viktiga uppgift.

Bankgiro Sverige 251-4701
Postgiro Sverige 15 23 35-6
Bankgiro Norge 7877.08.15400
Sampa Bank Finland 800017-70843747

■ Hjälp oss att sprida våra böcker och småskrifter! Inte minst studerande och lärare behöver en saklig information om Bibeln och bibelforskningen, som inte tar sin utgångspunkt i förlagade bibelkritiska teorier utan noggrant presenterar *biblisk tro* och *historiska fakta om Bibeln*.

■ Hjälp oss också att få flera understödjare och prenumeranter på vår tidskrift!

Stiftelsen Biblicum

Besöksadress:

Hantverkaregatan 8B, 341 36 Ljungby. Tel 0372/86303

Postadress:

Ordförande Alvar Svenson, Klasgatan 10, 340 14 Lagan
Tel 0372/30857. E-mail: alvarsvenson@yahoo.se

Tidskriftens expedition:

Ingvar Adriansson, Släntvägen 10, 331 35 Värnamo
Tel 0370/18217. E-mail: biblicum@bredband.net

Kontakt i Norge:

Egil Edvardsen, Solåsvn. 20, 4330 Ålgård
Tel 51617540. E-mail: egil.edvardsen@luthersk-kirke.no